Riksdagens protokoll 1990/91:47

Torsdagen den 10 januari

Kl. 10.00–12.12

Välkomstord

Anf. 1 TALMANNEN:

Jag hälsar er, de tre vice talmännen, kammarsekreteraren och riksdagens personal välkomna tillbaka till det fortsatta riksdagsarbetet under detta riksmöte.

Innan vi övergår till dagens sakärende vill jag säga ett par ord om två allvarliga orosmoln på det utrikespolitiska området.

Vi beklagar med djup oro, men också med stor fruktan, gårdagens resultatlösa samtal i Genève. Vi ställer nu våra förhoppningar till alla de fredsansträngningar som kommer att göras de närmaste dagarna, främst av FNs generalsekreterare Pérez de Cuellar. Vi hoppas alla att det skall vara möjligt att undvika ett förödande krig.

Vi hoppas också att samtal och förhandlingar skall gå före användande av våld och militära aggressioner i Baltikum, vars utveckling vi alla följer med en blandning av oro och hopp.

1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Talmannen meddelade att *Ingela Mårtensson* (fp) den 27 december 1990 samt *Hugo Bergdahl* (fp) och *Jan Strömdahl* (v) den 1 januari 1991 återtagit sina platser i riksdagen, varigenom tjänstgöringen som ersättare upphört för Lars Härneman, Mariana Wallin och Eva Zetterberg.

2 § Avsägelser

Talmannen meddelade

dels att *Bo Toresson* (s) anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen,

dels att organisationssekreterare *Lars Pettersson* avsagt sig uppdraget som suppleant i valprövningsnämnden.

Dessa framställningar bifölls av kammaren.

3 § Överlämnande av kommittéberättelsen

Anf. 2 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Jag ber att till riksdagen få överlämna 1991 års kommittéberättelse.

Justitieministern avlämnade regeringens skrivelse 1990/91:103 med redogörelse för verksamheten inom de kommittéer som hade tillsatts efter beslut av regeringen.

Kommittéberättelsen bordlades.

4 § Överlämnande av budgetpropositionen

Anf. 3 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få överlämna regeringens förslag till statsbudget för nästa budgetår.

Finansministern överlämnade regeringens proposition 1990/91:100 med förslag till statsbudget för budgetåret 1991/92.

Anf. 4 TALMANNEN:

Statens budget är den fråga som riksdagen lägger ned mest arbete på under våren. För budgetåret 1990/91 inleds nu detta arbete genom det budgetförslag som regeringen alldeles nyss har överlämnat till riksdagen.

Finansministern kommer nu att lämna kammarens ledamöter information om budgeten. Därefter får oppositionens företrädare komma till tals.

Anf. 5 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Den politik vi lägger fram i årets finansplan och budget är en kärv men ansvarsfull politik. Det är en politik för att skapa bättre tider.

Ute i världen mattas den ekonomiska konjunkturen av. Hos några av våra viktigaste handelspartner, bl.a. Storbritannien och USA, har nedgången varit snabb.

Samtidigt är risken för ett krig i Mellanöstern akut. Ett krig skulle få förödande effekter, mänskligt och materiellt. Det skulle dessutom få ekonomiska effekter över hela världen. Oljepriserna skulle drivas upp och därmed också räntorna.

Utvecklingen i Sovjet innebär en annan mycket osäker faktor med effekter på världsekonomin och på den politiska situationen i vårt eget närområde.

Detta är – i största korthet – den internationella bakgrund mot vilken vi nu skall lägga fast vår ekonomiska politik. Den svenska ekonomin har allvarliga problem och dessa är väl kända.

Inflationen är för hög, tillväxten har försvagats och affärerna med utlandet visar underskott. Problemen beror på en snabb kostnadsökning.

Men det skall också sägas att den svenska ekonomin har många starka sidor.

Vårt näringsliv är väl utbyggt och har en betydande styrka. Statens finanser är sunda. Sysselsättningen är hög och arbetslösheten är låg. Välfärden är hög och inkomsterna är jämnare fördelade än i andra länder.

Regeringens förslag till ekonomisk politik tar fasta på de starka sidorna. Det är inriktat på att fullfölja stabiliseringspolitiken och komma till rätta med de akuta problemen.

Det är en kärv politik, men en väg ut ur kostnadskrisen – en politik för bättre tider.

Målen för politiken ligger fast: full sysselsättning, ekonomisk tillväxt, stabila priser, rättvis fördelning, regional balans och en god miljö.

Strategin för den ekonomiska politiken under de kommande åren kan sammanfattas på följande sätt.

Den första uppgiften är att se till att Sverige aktivt och framgångsrikt kan medverka i den internationella integrationen.

Den andra uppgiften är att bromsa kostnadsutvecklingen och stärka konkurrenskraften för att därmed hävda sysselsättningen och välfärden.

Den tredje uppgiften är att återvinna tillväxten genom att kraftfullt satsa på investeringar för framtiden, både i näringsliv och i infrastruktur, men också i yrkeskunnande och kompetens.

Den fjärde uppgiften är att skapa en starkare bas för välfärdspolitiken genom att konsekvent tillämpa arbetslinjen och att förbättra arbetslivets villkor.

Den femte uppgiften är att lägga grunden för en uthållig tillväxt genom att skapa en bättre balans mellan ekonomi och miljö.

Jag skall nu presentera de viktigaste åtgärderna på varje område.

En huvuduppgift i den ekonomiska politiken är att Sverige aktivt och framgånsrikt skall medverka i den allt starkare internationaliseringen. Detta är 90-talets stora politiska utmaning.

Vi skall göra detta utifrån en styrkeposition med en stark industri, väl investerad och finansiellt stabil, med en samhällsorganisation som är väl skickad att erbjuda trygghet i förändringen, med en egen politisk identitet som vi skall hävda i det nya öppnare Europa, ett Europa som också skall vara öppet utåt.

I förhandlingarna med EG om ett EES-avtal har vi nu nått långt. Ett avtal bör kunna vara klart före sommaren. Parallellt med detta inleder vi förberedelserna för en ansökan om medlemskap i EG.

För den ekonomiska politiken innebär detta att målen för valutapolitiken ligger fast. Det innebär vidare att förutsättningarna för investeringar, produktion och sysselsättning i Sverige kommer att förbättras.

Sveriges internationella orientering är också baserad på solidaritet. Biståndet ökar med 871 milj. kr. till 13,9 miljarder kronor. Vi upprätthåller därmed enprocentsmålet.

Den andra huvudlinjen i den ekonomiska politiken är att bekämpa inflationen, därför att den är det allvarligaste hotet mot sysselsättningen och mot en rättvis fördelning.

Förslaget till statsbudget för nästa år är utformat med hänsyn till detta.

Budgeten visar balans mellan utgifter och inkomster. Omfattande omprövningar av utgifter har skett för att bereda plats för att tillgodose de mest angelägna behoven. Tillväxten i statsutgifterna har reducerats från mer än 10 % i år till mindre än 4 % nästa år. Budgeten innehåller inga förslag till nya skattehöjningar.

För kommunernas del gäller skattestopp för 1991 och 1992. De måste anpassa sin tillväxt efter de allmänna ekonomiska förutsättningarna. Det innebär att de inte heller skall planera för skattehöjningar efter 1992. Om detta är vi överens med Kommunförbundet och Landstingsförbundet. Det innebär att skatternas andel av den samlade produktionen minskar från 56,5 till 55,5 % under 1991.

När det gäller lönerna är villkoren givna genom förslaget till stabiliseringsavtal. Det behövs en nationell samling kring detta avtal för att vi skall kunna återvinna styrkan i vår ekonomi. I annat fall hotar en omfattande arbetslöshet och en fortsatt hög inflation.

Utan ett stabiliseringsavtal skulle ytterligare 50 000 arbetstillfällen komma att försvinna under de närmaste två åren, främst i industrin, och arbetslösheten skulle komma att öka med minst lika mycket. Det skulle i första hand drabba arbetare och tjänstemän inom industrin och ungdomar som inte kommer in i arbete.

En stor majoritet av löntagarnas organisationer och samtliga arbetsgivare har accepterat förslaget till avtal. Därigenom har en ny och realistisk norm för lönebildningen etablerats. Ett mindre antal organisationer har avvisat förslaget. Regeringen har dragit slutsatsen att någon allmän lönelag inte skall aktualiseras. På de områden där parterna är överens bör de vanliga reglerna gälla och arbetet med att teckna avtal drivas vidare enligt tidsplanen.

De som har svarat ja har i många fall ställt som villkor att avtalet skall gälla över hela arbetsmarknaden. Regeringen är därför beredd att söka medverka till detta och säkerställa en nedväxling från inflationslöner till reallöner. Regeringen kommer därför att inbjuda till politiska överläggningar i denna fråga och de frågor av ekonomisk natur som aktualiseras med anledning av utvecklingen i Mellanöstern.

Priserna måste hållas nere. En aktiv prispolitik är ett viktigt komplement till stabiliseringsavtalet. De främsta inslagen i en sådan är åtgärder för att avreglera olika marknader och öka konkurrensen mellan företagen.

I samband med arbetet på ett stabiliseringsavtal har handeln engagerats för att fungera som prisbroms mot olika leverantörer. Dessa insatser har redan börjat ge effekt.

En neddragning av gränsskyddet för jordbruksprodukter är avgörande för möjligheterna att sänka matpriserna. Regeringen förbereder därför en sänkning av gränsskyddet och kommer under våren att presenterna förslag om detta.

Den tredje huvuduppgiften är att få i gång tillväxten genom att främja produktivitet, sparande och investeringar både i näringsliv och i den offentliga sektorn. Men framtidssatsningar behövs också i form av investeringar i människor, i form av yrkesutbildning, i kompetenshöjning, i högre utbildning. Därför kommer vi att lägga fram förslag om att bygga ut gymnasieskolans yrkesinriktade linjer och ge alla elever en treårig utbildning.

Till det kommer en stor satsning på arbetsmarknadsutbildning, som redan nu ger AMS möjlighet att utöka utbildningen med ca 19 000 platser. Det är den mest kraftfulla satsning som någonsin gjorts på arbetsmarknadsutbildningen sedan den byggdes upp. Detta innebär en rejäl insats för att lösa dagens problem men också för att möta morgondagens krav på yrkeskunnande.

Som en tredje viktig del av framtidssatsningarna vill vi ge fler möjlighet till högre utbildning. En ytterligare utökning av examina och utbildningsplatser inom högskolan skall uppnås genom att högskolans samlade resurser utnyttjas bättre.

Investeringarna i näringslivet har legat på en hög nivå under de senaste åren. Det är angeläget med en fortsatt utbyggnad. Därför kommer regeringen att besluta att frisläppa investeringsfonderna och de allmänna investeringsreserverna, dvs. småföretagens motsvarighet till investeringsfonderna. I dessa fonder och reserver finns i dag 18–20 miljarder kronor avsatta, som nu frigörs för framtidsinriktade investeringar.

För att stimulera utländska investeringar i Sverige bör reglerna för utlänningars köp av svenska företag ändras. Ett förslag om detta bör kunna läggas fram under våren.

Sverige behöver också rusta upp infrastrukturen, våra kollektiva transporter, våra järnvägar och vägar. Det behövs för miljöns skull, för framkomlighetens skull och för att svenska varor och tjänster skall kunna exporteras framgångsrikt till den stora europeiska marknaden.

Under det innevarande och det kommande budgetåret avsätts 10 miljarder kronor för detta ändamål. Vi planerar att avsätta ytterligare minst 10 miljarder kronor under 1990-talet för att göra det möjligt att snabbt komma i gång med ett antal stora, långsiktiga investeringar.

Sammanlagt kommer vi att satsa minst 20 miljarder kronor utöver medel på ordinarie anslag. Inom den ramen är regeringen beredd att avdela 5,5 miljarder kronor i de tre storstadsregionerna för en bättre, mer miljövänlig trafik.

Genom dessa omfattande satsningar på yrkesutbildning och högre utbildning, på investeringar i näringsliv och transporter, vill vi samla nationens krafter kring ett program för att modernisera Sverige och skapa nya utvecklingsmöjligheter och en ny framtidstro. I dessa frågor återkommer regeringen i en särskild näringspolitisk proposition under våren.

Ökade investeringar förutsätter ett ökat sparande. Skattereformen ger i sig en god stimulans till sparande. Därutöver bör det obligatoriska sparandet snarast omvandlas till hushållssparande. I den pågående översynen av pensionssystemet bör en utgångspunkt vara behovet av högre långsiktigt sparande.

Den fjärde stora uppgiften är att skapa en starkare ekonomisk grund för välfärd och trygghet.

En mycket stor del av statens utgifter gäller välfärden i vid mening: vård, omsorg och utbildning, men framför allt pensioner, barnbidrag samt försäkringar vid arbetslöshet och sjukdom.

För det kommande budgetåret har vi satt av pengar för den andra etappen i barnbidragshöjningen. Vi fortsätter att bygga ut barnomsorgen. Vi har ska-

pat utrymme för den priskompensation som pensionärerna har fått från den 1 januari i år och den som vi räknar med att ge den 1 januari 1992. Vi satsar också nya pengar på en förstärkning av äldreomsorgen.

Men det är viktigt att slå fast att det bara är genom arbetet som vi kan skapa de resurser som behövs för en välfärd som omfattar alla, men som ger mest åt dem som bäst behöver den. Det är detta som ligger till grund för den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Samma princip, arbetslinjen, måste vägleda utformningen av välfärdspolitiken i övrigt. Det är arbete, hälsa och ett aktivt liv som vi syftar till, och därför måste aktiva åtgärder som omsorg, vård och rehabilitering komma i första hand.

Vi gör nu en kraftfull och samordnad insats för en bättre rehabilitering. Det sker genom insatser för att undanröja farliga arbeten, förbättra arbetsmiljön och skapa det goda arbetet. Det sker vidare genom resurser till rehabilitering och genom förändringar i försäkringssystemet med den nya rehabiliteringsersättningen. Under vårriksdagen skall vi lägga fram förslag som är baserade bl.a. på arbetsmiljökommissionens resultat.

Den femte uppgiften är att åstadkomma en uthållig tillväxt, en tillväxt som är i samklang med miljö och naturresurser, en långsiktig omställning av vår produktion och vår konsumtion.

Insatserna för en bättre kollektivtrafik är en viktig del av denna omställning, liksom åtgärder för en bättre energihushållning.

Ytterligare konkreta förslag läggs fram i den miljöpolitiska proposition som kommer i februari.

Detta är regeringens besked om hur vi vill lägga upp den ekonomiska politiken under de kommande åren. Det är en politik som är präglad av allvaret i den ekonomiska situationen, nationellt och internationellt.

I budgetförslaget är inkomsterna beräknade till 454,9 miljarder kronor. Utgifterna är 394,5 miljarder kronor. Till detta kommer utgifter för statsskuldsräntor med 61 miljarder kronor. Det innebär balans mellan utgifter och inkomster.

Vi har klarat en balanserad budget trots en mycket besvärlig statsfinansiell situation – och utan skattehöjningar.

Vi har genomfört en noggrann prövning av alla offentliga utgifter, med omprövningar på många områden och satsningar på några få, för medborgarna och samhällsekonomin viktiga områden: tillväxt, sysselsättning, utbildning och forskning samt miljö.

Vi redovisar nu de omfattande besparingar som arbetades fram i höstas. Utöver vad som presenterades i skrivelsen till riksdagen finns nu ytterligare besparingar. Det gäller bl.a. bostadspolitiken, där utgifterna sänks med drygt 3,5 miljarder kronor. Det gäller vidare kostnaderna för flyktingmottagandet som kan sänkas med 1,7 miljarder kronor som en följd av en ny och bättre organisation. Sammanlagt har budgeten förstärkts med ca 30 miljarder kronor, främst genom besparingar men också genom krav på bättre affärsmässighet i de statliga affärsverken.

När det gäller den statliga förvaltningen läggs förslag fram om besparingar bl.a. inom vägverket, fiskeri- och lantbruksadministrationen, försvaret och transportsektorn.

Ett utförligt program för att göra statsförvaltningen, inkl. regeringskans-

liet, effektivare kommer att läggas fram för riksdagen till våren. Den statliga administrationen bör kunna bantas med 10 % under en treårsperiod.

Budgeten innebär en svångrem för staten, men det innebär att vi kan skapa svängrum för produktion och investeringar – det som skall ge oss nya resurser under kommande år.

När det gäller den allmänna ekonomiska utvecklingen befinner vi oss nu i ett allvarligt skede, med en stor internationell osäkerhet. Alla prognoser måste därför omges med fler reservationer än normalt.

Med nu kända förhållanden kan vi dock se en vändpunkt för den svenska ekonomin till bättre tider:

– Vi står nära en vändpunkt när det gäller inflationen. Från mars till december i år stannar prisstegringarna på 3 %, och under loppet av 1992 kan prishöjningarna komma att stanna vid 2,5 %. Det innebär en radikal nedväxling av inflationstakten.

– Vi kan därmed se vändpunkten när det gäller vår internationella konkurrenskraft. Under 1992 kan vi återvinna förlorad terräng.

– Industriproduktionen når en vändpunkt under loppet av året. Nästa år blir ett återhämtningens år.

– Investeringarna i näringslivet blir i år av ungefär samma omfattning som 1989 och 1990 och börjar öka igen nästa år. Frisläppet av investeringsfonderna bör ge en god skjuts åt förnyelsen.

– Reallönerna efter skatt förbättras under 1991 med 2 % för löntagarna i genomsnitt och ökar ytterligare under nästa år.

– Hushållens sparande, som varit negativt under några år, är positivt i år och förbättras nästa år. Skattereformen stimulerar sparandet.

– På arbetsmarknaden har vi kommit in i ett skede med en mycket svagare efterfrågan och med en stor risk för ökad arbetslöshet. Men nedväxlingen av inflationen och en återställd konkurrenskraft gör det möjligt att nu lägga grunden för en ny period av framsteg i näringslivet.

Vi skall klara omställningen genom en mycket aktiv arbetsmarknadspolitik inriktad på att höja kompetensen i arbetslivet och på att göra särskilt stora insatser för dem som för tillfället saknar ett arbete. Detta skall göras för att klara dagens problem, men framför allt för att möta morgondagens behov av kompetens och yrkeskunnande.

Herr talman! Det är min uppfattning att vi i Sverige har goda förutsättningar att lösa våra ekonomiska problem. Vi har redan vidtagit en rad åtgärder som kommer att ge effekt under detta och nästa år.

Den politik som vi nu lägger fram är en kärv men ansvarsfull politik. Det är en politik som skall skapa ny framtidstro och bättre tider. Vi inbjuder till samverkan kring denna politik här i riksdagen.

Anf. 6 CARL BILDT (m):

Herr talman! För ett år sedan hade vi här i kammaren anledning och möjlighet att kommentera Kjell-Olof Feldts sista budget. I dag har vi möjlighet att kommentera Allan Larssons första.

För ungefär ett år sedan sade Kjell-Olof Feldt att om det inte blir ett snabbt stopp på kostnadsutvecklingen står Sverige inför vad han kallade arbetslöshetens stålbad. Jag var då, som ni kanske erinrar er, mycket kritisk

mot en svag budget och en svag ekonomisk politik. Jag varnade för ett år av kriser och av allt sämre konjunkturer.

I dag har vi facit till det år som har gått. Efter 1980-talets misslyckande blev även år 1990 ett förlorat år när det gällde att få lönekostnadsutvecklingen under kontroll. Den blev faktiskt ännu mera bekymmersam 1990 än vad den varit tidigare. De chocksiffror för vårt samlade underskott gentemot utlandet som jag varnade för i fjolårets debatt har sedan dess blivit ännu värre. Tillväxten har blivit ännu svagare än vad det då fanns anledning att vänta sig. Den dystra sanningen är att siffrorna för Sveriges ekonomi har försämrats på varje punkt under det senaste året. Sverige har gått och fortsätter att gå mot sämre tider.

Jag har redan pekat på underskottet i bytesbalansen. Regeringen talar om 33 miljarder år 1990, 50 miljarder år 1991 och 60 miljarder år 1992. Det är en optimistisk revidering av konjunkturinstitutets prognoser. Det innebär större underskott gentemot omvärlden än vad Sverige någonsin tidigare har haft i modern tid.

Det finns anledning att peka på utvecklingen i vad gäller investeringar. Svenska företags investeringar i Sverige minskar kraftigt, medan de ökar kraftigt i andra länder. Vi ser hur svenska investeringar flyr Sverige och utländska skyr Sverige.

Så ser bilden ut. När finansministern i sin presentation säger att näringslivets investeringar i år kommer att ligga på ungefär samma nivå som 1990 och 1989 är det helt enkelt fel. Det framgår av nationalbudgeten.

Räntorna har stigit. De ligger i dag i Sverige på en nivå som är klart högre än nivån i de flesta andra länder i Europa. Vi vet alla att höga räntor drabbar hårt. Det innebär att boendekostnader, som i alla fall ökar till följd av skattehöjningar, skjuter i höjden ännu kraftigare. Det innebär att investeringarna och nysatsningarna, som vi redan från början hade problem med, dämpas ännu mera.

Priserna stiger som bekant mycket snabbt nu. Det handlar just nu om en ren prischock. Under de närmaste månaderna kommer vi att se att priserna ökar med en årstakt på 12, 13 %. Det innebär för många att de välkomna marginalskattesänkningarna delvis eller helt äts upp. Man kan t.o.m. gå back. Det gäller framför allt de grupper, t.ex. pensionärer, med låga inkomster som inte får så stor utdelning av de mycket angelägna marginalskattesänkningarna. På samma sätt som det borde vara en självklarhet att man skall kunna leva på sin lön utan att tvingas söka bidrag, borde det vara en självklarhet att man skall kunna leva på sin pension utan att behöva söka bidrag. Det är orimligt att genom ökade skatter de facto tvinga fram ett ökat bidragsberoende.

Nu ser vi också hur den öppna arbetslösheten börjar öka. Antalet varsel slår alla rekord. Antalet varsel har aldrig tidigare under de senaste decennierna ökat så snabbt som de gör i dag. Varsel läggs av företag efter företag i olika delar av vårt land. Alla prognoser säger att detta bara är början på de närmaste årens utveckling.

Därmed fruktar jag att Sverige går mot just det arbetslöshetens stålbad som Kjell-Olof Feldt för litet mer än en år sedan talade om. Det stålbadet är den direkta, och tyvärr närmast oundvikliga, följden av att den så kallade

tredje vägens ekonomiska politik under 1980-talet och dess fortsättning under förra året misslyckades med att få kostnadsutvecklingen i Sverige under kontroll.

Vi har rekordhöga priser, rekordhöga räntor, rekordstora underskott mot omvärlden och en arbetslöshet som kommer att bli rekordhög. Allt detta kommer att drabba individer, familjer och företag under de närmaste åren. Det är politikens misslyckande som kommer att ge Sverige några svåra år i början av 1990-talet.

Jag tillhör dem som är övertygade om att utvecklingen kan vändas – och självfallet också att den måste vändas.

Med en politik enligt de riktlinjer som Bengt Westerberg och jag lade fram i slutet av oktober förra året och som sedan dess redovisats i gemensamma motioner och reservationer av folkpartiet liberalerna och moderata samlingspartiet i denna kammare är det möjligt. Där finns ramarna, och där finns riktlinjerna för den "Europaväg" för vår ekonomiska politik som är den enda väg som kan vända den nu så bekymmersamma utvecklingen för Sverige. Det handlar om att vi så snabbt som möjligt måste ansluta oss till den europeiska gemenskapen, att vi målmedvetet måste sänka skattetrycket mot europeiska nivåer, att vi klart måste dämpa de offentliga utgiftsökningarna, att vi måste få en valfrihetsrevolution i välfärdspolitiken – barnomsorg, sjukvård, äldreomsorg –, att vi måste få en spridning av ägande och sparande och att vi också så småningom förhoppningsvis skall få en sund och realistisk energipolitik här i landet.

Detta är vårt program. Jag noterade med stort intresse att den ekonomiskpolitiska skrift som centerpartiet redovisade häromdagen ansluter sig till detta synsätt. Det välkomnar jag. Det är ett betydelsefullt steg.

Det skall också sägas att det under det senaste året från regeringens sida har tagits vissa steg som ansluter sig till denna inriktning av politiken. Jag tänker på beslutet om sjukförsäkringssystemet – många år för sent, men i alla fall. Jag tänker på beslutet om det kommunala skattestoppet – många år för sent, men i alla fall. Jag tänker på det historiska riksdagsbeslutet den 12 december om medlemskap i EG. Det satt långt inne, och det kom under egenartade omständigheter, men i alla fall – det var viktigt, och det visar framåt.

Till denna lista kan förvisso läggas att det är uppenbart att finansministern varit flink med rödpennan i arbetet med denna budget. Vi skall under motionsperioden ge honom en del tips om hur man kan vara ännu flinkare med rödpennan – få se om han är villig att lyssna till dem.

Men regeringen har inte klarat av att ge Sverige en politik som med kraft och framtidstro kan vända utvecklingen. Det blir alltid för litet och för sent, och det sker alltid med svårmod och tvekan. Därmed förmår man inte heller att bryta den negativa utvecklingen.

Detta gäller också det viktiga arbetet med att bryta löne- och prisspiralen. Det är misslyckandet där som leder till misslyckanden på så många andra områden. Vi behöver – det inser nog de flesta – ett systemskifte när det gäller lönebildningen i Sverige. Det gamla systemet fungerar helt enkelt inte. De tankar som har funnits på att låsa fast det gamla systemet genom en lönelag

skulle bara göra detta än värre; jag noterar att regeringen nu avvisar den vägen.

Men samtidigt noterar jag att finansministern, efter det att han i olika intervjuer och uttalanden under den del av det senaste året då han har varit i ansvarig ställning och med kraft avvisat alla typer av statlig inkomstpolitik, har som enda recept i dag att inbjuda till *politiska* överläggningar om hur lönebildningen skall hanteras. Politiska överläggningar måste ju innebära förberedelser för politiska ingrepp – och då är vi tillbaka i tankarna på en statlig inkomstpolitik! Då är vi tillbaka i just den politik som misslyckats förr och som även regeringen och dess företrädare under några månader av åtminstone debattmässig klarsyn under förra året insåg är en politik som inte kan och inte kommer att lyckas.

Anf. 7 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig först av allt säga att vi naturligtvis delar den oro som talmannen inledningsvis gav uttryck för. I skuggan av den mycket oroande utveckling som vi ser i vår omvärld är det med blandade känslor som man ger sig in i en debatt om de trots allt begränsade problem som vi har i Sverige. Det är ju ändå för denna debatt som dagen är avsatt, så låt mig ändå ge några synpunkter på regeringens budgetproposition.

Den svenska ekonomin präglas av problem, skriver Allan Larsson och regeringen i finansplanen. Det är så sant som det är sagt. Sverige förutspås i OECDs senaste översiktsrapport, Economic Outlook, bli det enda land eller möjligen ett av två länder som i år kommer att få negativ ekonomisk tillväxt. Det är naturligtvis samtidigt ett betyg åt den socialdemokratiska regeringen. Det är ju inte av en tillfällighet som det blir så, och det beror inte på yttre omständigheter, utan det är en följd av den ekonomiska politik som förts i Sverige under mycket lång tid.

Visst finns det sådant som är bra – det framhöll Allan Larsson, och jag är beredd att instämma i det. Men det är en klen tröst när det är problemen som präglar ekonomin, något som Allan Larsson också framhåller i finansplanen. Socialdemokraterna har helt enkelt misslyckats att utnyttja efterkrigstidens hittills längsta högkonjunkturperiod för att lösa de här problemen. Problemen är ju inte nya – det är inga problem som har dykt upp under det senaste året eller sedan Irak invaderade Kuwait. Detta är problem som Sverige har levt med under hela 1980-talet, som har behandlats i finansplan efter finansplan under hela det årtiondet och nu även i inledningen till det nya årtiondet.

Problemen omtalas ofta som *stabiliserings*politiska problem. Därmed vill man antyda att det är fråga om kortsiktiga problem, som byggts upp nu och som snart är över. Men faktum är att inflationen, den bristande konkurrenskraften, underskottet i utrikesaffärerna och allt det andra som Allan Larsson nämner har blivit *struktur*problem i den svenska ekonomin. Vi har haft dem under ett årtionde och i vissa fall ännu längre, och vi har inte lyckats bli av med dem.

Det centrala stabiliseringspolitiska problemet är inflationen, säger Allan Larsson. För att få ned inflationen, fortsätter han, måste vi anpassa kostnadsutvecklingen till den som råder i omvärlden och till produktivitetsutvecklingen. Det är naturligtvis alldeles sant. Men inte heller detta är någon

ny insikt, utan det är en sanning som har framhållits i alla socialdemokratiska finansplaner sedan 1982.

Man måste då fråga sig: Varför har det inte blivit någon ändring? Varför är situationen densamma nu som den var 1982 och alla år sedan dess? Jag tror att det beror på att socialdemokraterna under hela den här tiden har gjort en i grunden felaktig analys av lönebildning och prisbildning. Man har hela tiden trott att det är arbetsmarknadens parter som avgör vilka löneökningar och så småningom vilken inflation vi får i Sverige. Den analysen i sin tur har lett till att man trott att lösningen på dessa problem har varit överläggningar och överenskommelser med parterna. Genom att samla ledarna för de stora arbetsmarknadsorganisationerna för diskussioner i Rosenbad eller på Haga skulle man kunna fixa de här problemen. Men detta är bara halva sanningen. Det är klart att arbetsmarknadens parter har ett inflytande över lönebildningen, men det är trots allt inte de som bestämmer vilket löneutfall det blir. Detta gäller i synnerhet när man har en överhettad ekonomisk situation. Då är det arbetsmarknadsläget som avgör vilka löneökningar det blir. Detta är regeringens ansvar. Det är regeringens underlåtenhet att strama åt ekonomin när överhettningen började bli tydlig år 1988 – kanske borde man ha gjort det ännu tidigare – som är orsaken till de stora problem som vi nu har och som vi hade haft en chans att ta oss ur om politiken hade blivit en annan. Samtidigt vill jag understryka att det naturligtvis vore livsfarligt att nu återfalla i en expansiv ekonomisk politik för att lösa de annalkande konjunkturproblem som vi nu ser allt tydligare. Den insikten finns i finansplanen – det skall vi heller inte blunda för. Det sägs tydligt att man inte kan möta den ökande arbetslösheten med generella efterfrågestimulanser. Man ser också dämpningen i ekonomin som en möjlighet att nu få en lugnare löneökning under 1991 och 1992.

Det finns också andra förutsättningar som är viktiga för lönebildningen. Skattereformen kommer att skapa bättre förutsättningar för lönebildningen framöver. Vi skulle också gärna se en reformering av arbetslöshetsförsäkringen i samma syfte.

Nu står regeringens hopp alldeles uppenbart till Bertil Rehnberg och hans kommission. Den frågan som man ställer sig när man läser finansplanen är om regeringen över huvud taget har någon alternativ politik, ifall Rehnberg misslyckas. Risken härför verkar ändå vara påtaglig. Men låt oss ändå hålla tummarna för Rehnberg och hoppas att han skall lyckas i slutändan. Jag misstror i och för sig normalt en central samordning av alla avtalsförhandlingar, men jag har ändå stött tanken på att Rehnberg skulle få denna uppgift och försöka åstadkomma det trendbrott i lönebildningen som så väl behövs på den svenska arbetsmarknaden. Vi får väl i denna situation liksom i andra hoppas att arbetet trots allt skall kunna krönas med framgång, även om det ser ganska besvärligt ut.

Jag är glad för att finansministern tillbakavisade ryktena om att regeringen haft planer på en lönelag. Det skulle verkligen inte vara någon lösning på de problem som vi har. I stället är nu det viktiga att statsmakterna tar sin del av ansvaret på ett klarare och tydligare sätt än man hittills gjort. Jag tycker att det trots allt finns signaler i finansplanen som tyder på att man nu är villig att göra det.

Finanspolitiken och budgetpolitiken spelar då en central roll, och låt mig göra några kommentarer i anslutning till det nu framlagda budgetförslaget.

Finansministern säger i finansplanen och upprepade det nu i talarstolen, att statsutgifternas ökning skall stanna vid 3,4 % jämfört med drygt 10 % under innevarande budgetår. Detta är ett budskap som vi känner igen. I förra årets finansplan sades det att statsutgifternas ökningstakt då skulle stanna vid 3,5 % jämfört med de 12 % som man hade haft under det budgetåret. Det som förra året i januari var 3,5 % har nu blivit 10 %. Jag tror att risken är betydande att Allan Larsson också nu gör en för optimistisk bedömning och att statsutgifterna i själva verket kommer att öka lika mycket som de gjort under innevarande budgetår.

Allan Larsson säger att de offentliga utgifternas andel av BNP successivt skall sänkas för att göra det möjligt att sänka skattetrycket. Det är en ambition som vi i hög grad delar. Men vore det inte, Allan Larsson, klokt att börja nu, om man vill åstadkomma en sänkning av skattetrycket? Nu lägger regeringen i stället fram en budget som innebär att de offentliga utgifternas andel av BNP ökar för tredje året i följd. De låg i botten för ett par år sedan, men de ökar nu för varje budgetår. Om min bedömning av statsutgifternas utveckling nästa år är korrekt, kommer det att handla om en ganska kraftig ökning – ett par tre procentenheter på några år. Har man ambitionen att sänka statsutgifternas andel av BNP finns det ingen anledning att skjuta detta på framtiden utan man bör försöka ta itu med detta så snart som möjligt.

Jag känner också ett starkt tvivel beträffande det som Allan Larsson säger om kommunerna. Budskapet är att om kommunerna överväger skattehöjningar eller om det visar sig att det blir en alltför kraftig volymökning i den kommunala verksamheten, då är regeringen beredd att gå in med en förlängning av skattestoppet. Problemet är att vi har en mycket dålig kontroll på vad kommuner överväger och en ännu sämre kontroll på vilken den faktiska volymutvecklingen blir. Detta kan man bara kontrollera i efterhand. Jag tycker att den enda logiska konsekvensen vore att förlänga det kommunala skattestoppet ytterligare några år. Överenskommelsen med landstings- och kommunförbunden har ett mycket begränsat värde – det vet vi med historiska erfarenheter som grund. Det finns därför ingen anledning att gå på någon annan linje än att förlänga skattestoppet, som jag tror har stor betydelse för återhållsamheten och för den omprövning i kommunerna som nu pågår.

Det besparingsprogram som regeringen redovisar tycker jag i princip är bra. Vi gillar inte alla besparingar, utan tycker att det finns alltför tydliga exempel på att solidariteten sitter trångt i socialdemokratins Sverige, när man t.ex. vill skära ner u-landsbiståndet. Men det kommer utan tvivel att krävas mycket starka skäl för att vi skall gå emot någon av de besparingar, utöver den som jag nu har nämnt, som regeringen har föreslagit.

Däremot är jag mer tveksam till de budgetmanipulationer som finansministern har ägnat sig åt för att få bort budgetunderskottet. Det formellt redovisade saldot är visserligen noll, men om man läser noga finner man att budgetunderskottet i verkligheten ökar med 15 miljarder. Detta har man lyckats trolla bort genom manipulationer, som innebär att man flyttar pengar mellan olika fonder och låter en del utgifter finansieras av fonder, som i dag ger

överskott. Den typen av manipulationer löser inga samhällsekonomiska problem. När Allan Larsson sätter upp pekpinnar mot kommunerna påpekar han just att den typen av åtgärder inte löser kommunernas grundläggande problem. Precis samma pekpinne skulle kunna riktas mot Allan Larsson själv. Statens problem löser man naturligtvis inte heller genom den här typen av skatteplanering eller skattefusk, vad man nu skall kalla det för.

Som sagt: Det finns mycket att kritisera, men det finns också en del som är bra i den här finansplanen. Jag glädjer mig över att Allan Larsson nu med en sådan entusiasm talar om att det skall löna sig att arbeta och studera. Det är en linje som vi från folkpartiet liberalerna i polemik mot socialdemokraterna drivit i många årtionden. Vi glädjer oss åt att ni nu instämmer i denna mycket sunda inställning. Det finns också bra tankar om konkurrenspolitiken som jag skall återkomma till i min replik.

Anf. 8 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! För ett år sedan kände vi hur Europa förändrades i rätt riktning. Berlinmuren föll, diktaturerna frigjordes och rumänerna reste sig mot förtrycket. Nu har den omedelbara dramatiken i vår världsdel sjunkit undan. Revolution har blivit mer evolution. Förändringen är inte längre lika tydlig. Problemen mer än löftena träder i förgrunden.

I dag står Kuwait och Mellanöstern i fokus mer än Europa. Om det värsta skulle inträffa och kriget bryta loss påverkas alla. Världsekonomin skakas om. En långvarig konflikt höjer naturligtvis oljepriserna, sänker den ekonomiska aktiviteten utanför krigsindustrin och ökar arbetslösheten. Det är hotet mot ekonomisk utveckling. Om kriget kommer är det naturligtvis också en mänsklig katastrof, ett nederlag för oss alla.

På nära håll kan vi nu med växande oro iaktta uppladdningen i de tre baltiska republikerna. De baltiska folken kämpar för en rättfärdig sak, för att återfå sin frihet och sin självständighet. I dag, när freden i Europa är ett faktum, är det viktigare än någonsin att vi ger de baltiska folken vårt stöd. De baltiska folken skall veta att de har vänner på andra sidan Östersjön. Sverige måste därför mer aktivt än hittills stödja dem i deras strävan att åstadkomma oberoende, demokrati, ekonomisk utveckling och en förbättrad miljö.

Utvecklingen i bl.a. Mellanöstern och ett eventuellt krigsutbrott förstärker kraven på en ansvarsfull ekonomisk politik.

På goda grunder har jag trott att de tidigare talarna skulle klara av eländesbeskrivningarna, och därför tonar jag ned den delen av mitt anförande. Den som vill fördjupa sig i den frågan kan, som Bengt Westerberg hänvisade till, ta del av Economic Outlook från OECD, som ju kom i julveckan och som väl ingen läste just då.

Sverige har fundamentala obalanser redan i utgångsläget. Det ställer särskilda krav på oss. Vi måste få ett återhållsamt, flerårigt avtal på arbetsmarknaden. Annars försämras vår konkurrenskraft ytterligare och arbetslösheten ökar. Höga räntor för att hantera obalanserna mot omvärlden fördyrar investeringar och boende. Den nödvändiga skattereformen måste få en mindre inflationsdrivande finansiering.

Rehnbergkommissionens arbete måste leda fram till ett stabiliseringsavtal. Det är självklart att det krävs en nationell samling när det gäller att få

till stånd en stabilisering av kostnadsutvecklingen i vårt land. Det borde alla inse. Men detta måste i första hand krävas av arbetsmarknadens parter. Det är naturligtvis viktigt att man också i fortsättningen behåller den politiska pressen på parterna. Det är vi beredda att medverka till.

De organisationer som inte ställer upp på ett stabiliseringsavtal spelar högt med sina medlemmars framtida inkomster och anställningstrygghet. Om stabiliseringspolitiken misslyckas kommer inflationen att ta tillbaka både de nominella påslagen och mer därtill.

Rättvis fördelning av välfärden och god miljö är grundläggande centervärderingar. Vi konstaterar i det här läget att det måste fullföljas även med en stram finanspolitik, och den är nödvändig. Målet är att sänka skattetrycket. I första hand skall skatten på mat och boende sänkas. Då kan också takten på kompensationskarusellen hejdas något.

Arbetslöshet innebär resursslöseri, otrygghet och mänskligt lidande. Centern värnar om arbetslinjen och regional rättvisa. Hela Sverige skall leva och utvecklas.

Samtidigt som vi nu ökar det internationella samarbetet och integrationen behöver Sverige ett utvecklingsprogram för 90-talet. Vi måste satsa på teknikutveckling och forskning, framtidsinvesteringar i järnvägsnätet, kollektiva miljövänliga transportsystem i städerna och en upprustning av vägnätet. Vi måste rusta upp uttjänta vatten- och avloppssystem för en bättre miljö. Vi behöver ett utbyggnadsprogram för universitet och mindre högskolor. Vi behöver ökad valfrihet i boendet, mer personligt ägande och personligt ansvar. Det är en självklarhet att detta kostar pengar. Då är det viktigt att byta en passiv förmögenhetsförvaltande politik på den statliga sidan till ett aktivt byggande och aktiva investeringsprogram. Jag tycker att det finns mycket av detta tänkande även i den finansplan som vi nu fått. Jag välkomnar det.

Den offentliga sektorn måste, liksom politikerrollen, förnyas. Centern avvisar varje försök att rasera trygghetssystemen. Vi vill förnya välfärden efter principen förstärkt grundtrygghet. 90-talet måste bli det årtionde då den offentliga verksamheten reformeras inifrån och då nya former för att bedriva offentligt beställd verksamhet accepteras, bl.a. genom småföretag och personalkooperativ. Politikerna skall företräda allmänheten som beställare av välfärdens tjänster, inte vara pyramidernas eller byråkratins försvarare.

Det krävs en genomgripande omdaning av svensk ekonomi för att bryta nuvarande stagnation och åstadkomma en god ekonomisk utveckling under resten av decenniet. Vi bör stärka konkurrensen och låta priserna avspegla den fulla samhällsekonomiska kostnaden – även de externa kostnaderna på t.ex. miljöområdet –, delta i den ökande internationaliseringen och utveckla marknadsekonomiska styrmedel. Miljöavgifter är ju ett bra exempel på detta. Bara om vi ser sambanden mellan god miljö och ekonomi kan vi skapa en utveckling som är uthållig. Hushållning är riktmärket både för ekonomi och för ekologi. Också detta synsätt, uthållig tillväxt, finns med i årets finansplan. Det tackar vi särskilt för. Välfärdspolitiken skall garantera god grundtrygghet för alla människor.

För att välfärden skall kunna erbjudas med ökad valfrihet krävs också en rimlig och rättvis fördelning. I ett sådant valfrihetens samhälle finns inte utrymme för fördelningspolitisk allergi.

Skatt efter bärkraft har varit centerns grundvärdering genom decennierna. Därför har vi också synpunkter på hur den stora skatteomläggningen har finansierats. I valrörelsen 1988 deklarerade vi i centern att personer med låga och normala inkomster inte skall betala höginkomsttagarnas skattesänkningar. Nu 1991 kan vi avläsa effekterna av skatteomläggningens finansieringsmodell. Till följd av höga boendekostnader och full moms på mat och resor är det just låg- och medelinkomsttagarna som ordentligt får känna av finansieringsbördan. En kvarts miljon pensionärer blir nu berättigade till nya eller ökade bostadsbidrag. Kompensationskarusellen snurrar vidare. När administrationen inte hinner med blir socialbidrag en utväg. 100 000 fler barnfamiljer än tidigare behöver bostadsbidrag. Vi har fått mer av krångel och rundgång tyvärr. Centern vill hålla skatten låg på nödvändig konsumtion – på boendet, maten och arbetsresorna.

Låt mig avslutningsvis återkomma till finansplanen. Grundbulten i Allan Larssons finansplan är stabiliseringsavtalet, kravet på arbetsmarknadens parter att träffa ett avtal på samhällsekonomiskt ansvarig nivå. Utan ett sådant flerårigt avtal fördubblas enligt bedömningarna arbetslösheten under de närmaste två åren. Det är naturligtvis en oacceptabel låt-gå-politik. Vi vet av erfarenhet vilka som kommer att drabbas. Det är ungdomar och kvinnor. Det är regioner som redan i utgångsläget har högre arbetslöshet. Det gäller handikappade. Arbetslöshet leder lätt till utslagning. Arbetslöshet är inte ett medel i den ekonomiska politiken säger Allan Larsson helt riktigt. Det är bra. Det vore intressant att höra vad moderaterna och folkpartiet säger i samma fråga.

Låt mig här kommentera det Allan Larsson sade i sin inledning om att vi nu kommer att omvandla det obligatoriska sparandet till ett hushållssparande. Vi välkomnar, efter kontakter med regeringen, förberedelserna för en återbetalning av det obiligatoriska sparandet via ett hushållssparande.

För oss var det obligatoriska sparandet ett sätt att strama åt ekonomin utan att höja skatterna. Det hade varit svårare att göra om momsintäkterna i statskassan till privat personligt sparande. Detta var bara en personlig anmärkning i kanten.

Om finansministern är glasklar beträffande arbetslinjen, kan man inte säga detsamma om det internationella samarbetet inom GATT. I ljuset av GATT, heter det – och det ljuset är inte särskilt strålande just nu –, vill regeringen förelägga riksdagen förslag om en sänkning av gränsskyddet på jordbruksprodukter. Ensidigt från svensk sida eller ömsesidigt inom GATT blir då min fråga.

I övrigt vill jag konstatera att Allan Larssons förstlingsverk är ett välskrivet dokument. Det blir inte sämre av att finansministern fullföljer ett antal viktiga ekonomisk-politiska linjer och förslag från centerpartiet. Det gäller full sysselsättning och fullföljande av arbetslinjen. Däremot är han kvar i socialdemokraternas tidigare nedvärdering av en politik för regional balans och i deras ensidiga premiering av geografisk rörlighet. Det är bra att regeringen nu frisläpper investeringsfonderna. Det är ett tidigare centerkrav.

Sveriges ekonomi befinner sig i ett allvarligt läge. Vi har fundamentala obalanser mot omvärlden i bytesbalansen och i kostnadsutvecklingen. Vi har rekordstora varsel på arbetsmarknaden, inte minst under den senaste tiden.

Detta är problem som vi måste klara på egen hand. Ingen annan gör det åt oss. Därför är det viktigt att vår naturliga samverkan med andra i en alltmer internationaliserad ekonomi inte ses som en stödkorsett. Det är utifrån vår egen ekonomiska balans vi blir en respekterad samarbetspartner för andra.

Anf. 9 LARS WERNER (v):

Herr talman! Under de senaste åren har det mer och mer utvecklats till att den budget som presenteras i januari är ofullständig i den meningen att man nöjer sig med att flagga för flera viktiga propositioner som skall komma. Nu kommer propositionerna om försvars-, handikapp-, miljö-, energifrågor m.fl. först senare i vår.

Den budget som regeringen presenterar i dag är enligt vår mening fördelningspolitiskt orättvis, inte minst mot bakgrund av den nyligen genomförda skattereformen. Nu blir det dyrare tandvård, dyrare mediciner och dyrare sjukvård. De förtidspensionerades friår på sjukhus avskaffas, riksfärdtjänsten försämras och det blir dyrare för barnfamiljer att köpa småhus. Allt drabbar svaga grupper i samhället. Det är de som i första hand skall svara för regeringens stabiliseringspolitik.

Vår utgångspunkt är att full sysselsättning måste vara det övergripande målet. För regeringen tycks inflationsbekämpningen vara viktigast. Andra, utanför regeringen, går ju ännu längre och förordar öppet inflationsbekämpning genom att medvetet öka arbetslösheten. De som gör detta är väl nöjda med de senaste arbetslöshetssiffrorna. Dessa har ju ökat. Det finns i dag stora investeringsbehov. Vi behöver exempelvis rusta upp vatten- och avloppsnätet. Det är stora vattenförluster och dåligt dricksvatten i många kommuner på grund av ett gammalt och uttjänt vattensystem. Det vore en investering för framtiden, för hälsa och miljö.

Järnvägarna behöver rustas upp.

Fortfarande finns stora eftersatta behov inom vård och omsorg.

Bostadsbyggandet, särskilt i storstäderna, behöver också öka ännu mer. Låt mig i det sammanhanget också påpeka att det måste till åtgärder mot hyreshajarna på fastighetsmarknaden.

Storskalig satsning på alternativ energi skulle ge miljöeffekter och arbete.

Allt detta är exempel på investeringar som skulle kunna skapa sysselsättning och ha positiva miljöföljder.

Den aktuella ekonomiska situationen har angivits som orsak till att urholka sjukförsäkringarna. Vi har varit och vi är fortfarande motståndare till dessa försämringar. Sänkt sjukersättning drabbar barnfamiljer, som har sjukdomar ofta, och dem som har hårda och slitsamma arbeten.

Försämringarna i sjukersättningen drabbar med andra ord fördelningspolitiskt fel. Det träffar också ekonomiskt fel, eftersom det inte är de sjukskrivna som orsakat den ekonomiska krisen. De slår dessutom hälsomässigt fel, eftersom det växande problemet inte är de korttidssjuka, utan långtidssjuka. För det fjärde träffar det fel därför att åtgärder borde sättas in på förbättring av arbetsmiljöerna, om människor skall bli friskare, i stället för mot sjukersättningen.

Rehnberggruppen har i många stycken blivit sönderskjuten. Motiveringarna har varit olika, men en huvudorsak är att dyrtiden och skatteomlägg-

ningen gör det svårt för lågavlönade grupper att acceptera Rehnberggruppens förslag. Frånvaron av prisreglering och hot om prishöjningar skulle ha varit en fara för varje uppgörelse om låga lönehöjningar, framför allt för låginkomstgrupperna.

Jag vill i det sammanhanget ta avstånd från varje tanke om att upphöja Rehnberggruppens förslag till lag i riksdagen. Det vore, herr finansminister och herr statsminister, att göra om misstaget från förra året.

Prisfusket har under senare tid på ett förtjänstfullt sätt avslöjats i Aftonbladets artikelserie. Fusk har förekommit när företag hänsynslöst tagit ut omotiverade prishöjningar i skydd av momshöjningen. Inte minst samhällsföretag och samhällsinstitutioner som SJ, televerket, SL och andra har höjt sina priser mer än momshöjningen motiverar. Det visar att frånvaron av prisreglering skulle ha hotat att förstöra varje stabiliseringsavtal. I det sammanhanget nöjer sig generaldirektören för statens pris- och konkurrensverk med att säga att marknaden måste få avgöra höjningarna. Konsumenterna får handla någon annanstans om priserna höjs för mycket. Man frågar sig vad vi har ett pris- och konkurrensverk till med dessa begränsningar.

Konsumenterna har uppmanats att anmäla omotiverade höjningar. Vart skall de anmälas? De kan anmälas till länsstyrelsernas konsumentkontor eller konsumentombudsmannen, men påföljder kan det bara bli för prishöjningarna om marknadsföringen anses vilseledande.

Så jag vill fråga finansministern: Anser finansministern att 3 milj.kr. extra till konsumentverket räcker för att stärka konsumentintressena i nuvarande situation?

För ett och ett halvt år sedan infördes av regeringen och centerpartiet det s.k. tvångssparandet. Det är nu avslutat. Vi var motståndare till tvångssparandet förut, och vi är det än i dag. Pengarna som sparats in borde betalas tillbaka redan under första kvartalet i år. Vi menar att låginkomsttagare under 180 000 kr., dvs. de som tjänar litet på skatteomläggningen, borde få tillbaka sina pengar redan nu.

I höstas träffade vårt parti en uppgörelse med regeringen om att 600 milj.kr. skulle användas till arbetsmarknadsåtgärder såsom beredskapsarbeten och utbildning. Jag fick då finansministerns ord på att ett mer preciserat förslag skulle komma senare. Jag har en fråga till finansministern: När kommer ett förslag om användning av dessa pengar?

Herr talman! Ibland brukar vi alla hänvisa till andra för att stärka egna ståndpunkter. Liberaler av olika kulörer brukar stödja sig på uppgifter från Näringslivets ekonomifakta och andra näringslivsorganisationer. Jag har av och till hänvisat till ståndpunkter från LO-företrädare. Den sista tiden har det dock blivit mera tyst från LO-håll, och det kan väl ha sina skäl. Jag har dock ingen anledning att strö salt i några sår, så jag skall inte hänvisa till någon LO-linje. I stället nöjer jag mig med att lyfta fram några synpunkter från en facklig organisation som inte brukar stå regeringen lika nära.

I december presenterade TCO-ekonomerna en rapport som tog upp, som man sade, sex myter om svensk ekonomi. Jag vill lyfta fram dessa teser, för de slår hål på några av de föreställningar som fått fäste även utanför det nyliberala lägret.

För det första: Sverige har inte haft sämre ekonomisk tillväxt under större delen av 80-talet än jämförbara industriländer.

För det andra: Den offentliga sektorn har inte hindrat industrin från att växa. Den offentliga sektorn är inte och har inte varit löneledande.

För det tredje: Inflationens huvudorsak är inte lönerna. En av de främsta drivkrafterna i inflationskarusellen är i stället en otillräcklig konkurrens inom näringslivet. Monopol, karteller och prisöverenskommelser fungerar som olja på inflationsbålet.

För det fjärde: Det svenska folket arbetar mer än de flesta andra folk. Svenskarna jobbar t.ex. nära 200 timmar mer per person och år än de "flitiga" tyskarna.

För det femte: Man skall inte blanda ihop, som jag tror TCO-ekonomerna säger, äpplen och päron. De höga sjuktalen beror på att långtidssjukskrivningar och förtidspensioneringar ökar snabbt. Försämringar av sjukpenning och införandet av karensdagar hjälper inte mot sådana tendenser.

För det sjätte och slutligen: Sverige har starka offentliga finanser. Få länder i Europa har så starka finanser som Sverige. Om det offentliga sparandet kommer att minska beror det snarare på att regeringen valt att underfinansiera skatteomläggningen. Nedskärningar av offentlig sektor kan inte motiveras av budgetskäl.

Ja, herr talman, detta var sex punkter där jag kan vara tämligen överens med TCO-ekonomerna. Jag vill fråga finansministern: Har de alldeles fel?

Anf. 10 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Situationen i världen påminner alltmer om 1956. Samtidigt som det rustas för krig i Mellanöstern stramar Sovjetunionen åt greppet i Baltikum, särskilt i Litauen. Det är säkert ingen tillfällighet att den östliga supermakten slår till mot frihetssträvanden inom sitt intresseområde samtidigt som västmakterna är helt upptagna av händelser i Mellanöstern. Så skedde också 1956 då Sovjetunionen utnyttjade västmakternas låsning av Suez-krisen för att krossa Ungerns frihetssträvan.

Därför är det nu dubbelt viktigt att fredsfristen för Irak förlängs, att FNs roll i sammanhanget omprövas, så att FN inte blir part i krig, utan behåller sin fredsfunktion, och att Sverige kanaliserar sitt humanitära bistånd via Röda korset, så att inget tvivel kan uppstå om Sveriges militära neutralitet. Ett trovärdigt neutralt Sverige med kontakter åt alla håll kan snart behövas.

Det är nu också viktigare än någonsin att Sverige klart säger ifrån att Sveriges erkännande av den sovjetiska ockupationen av Baltikum 1940 inte längre äger giltighet. Sverige måste deklarera att Sovjets militära intervention i Litauen icke kan betraktas som en intern sovjetisk angelägenhet, utan som ingrepp i en suverän stat. Sverige bör väcka frågan om de baltiska staternas suveränitet i FN.

Men det är statsverkspropositionen som är ämnet för dagens debatt.

Detta är statsverkspropositionen för valåret 1991! Men det är ju totalt omöjligt att bilda sig en helhetsuppfattning av regeringens politik, eftersom stora områden skall behandlas i kommande propositioner.

Ett litet framsteg i propositionen jämfört med tidigare år är att det finns en del vackra ord om att den ekonomiska politiken skall medverka till en

uthållig tillväxt, men fortfarande står miljömålet först på sjätte plats och ekonomisk tillväxt på andra plats. De vackra miljömålen står alltså sist, och det är ju därför som det inte händer något.

Propositionen innehåller inga konkreta förslag som kan rädda miljön, och så har det ju varit hela tiden. Nu hade det verkligen varit dags för offensiva miljösatsningar efter alla svek. I stället tar man bort anslaget till bidrag för avgasrening och anslaget till utveckling av godstrafik. Man minskar anslaget till transportstöd i Norrland och minskar anslaget till köp av persontrafik på järnväg, vilket bl.a. slår mot inlandsbanan och Sundsvall–Östersunds-linjen.

För att den ekonomiska politiken skall fungera långsiktigt måste den underordnas miljöpolitiken. I konsekvens med detta borde kanske Allan Larsson och finansdepartementet ligga under miljödepartementet och Birgitta Dahl i stället för tvärtom.

Insikten att situationen inte är så bra som de ekonomiska indikatorerna visar sprider sig. Bergen-mötet var ett tecken på detta. Vilka var där? Jo, miljöministrarna. Inte en enda finansminister hade besvärat sig att åka dit.

Hur mycket av det nyvaknade miljöintresse som fanns under valrörelsen 1988 finns kvar? Det verkar inte vara någonting. Ingen har hittills nämnt ordet miljö annat än möjligtvis inom parentes.

Vi har inte fått den radikaliserade miljöpolitik i riksdagen som vi trodde var självklar.

Positionerna i miljökampen har inte skjutits fram på ett avgörande sätt. Hade inte miljöpartiet funnits i riksdagen hade det säkert varit ännu värre.

Vi har inte fått det trendbrott i energipolitiken, trafikpolitiken, jordbrukspolitiken och inom andra områden med avgörande betydelse för vår framtida miljö som vi och svenska folket hade anledning att tro.

Nej, miljöpolitiken och fördelningspolitiken har lidit nederlag på nederlag sedan valet, därför att Carlsson har varit vågmästare och varje gång tillsammans med moderater och folkpartister valt det alternativ som blivit nederlag för miljön.

De beslut som drabbat miljön är många.

Planerna på att bygga en Öresundsbro kommer att öka trafiken och förvärra miljöproblemen i Skåne.

Sveket att avverka de fjällnära skogarna förstör delar av våra sista urskogar. Miljöpartiet har föreslagit importstopp på tropiska träslag, men det har naturligtvis röstats ner.

Jordbruksbeslutet innebär inte den omläggning till ett miljöriktigt mindre intensivt jordbruk med mindre bekämpningsmedel som var nödvändig. Det är anmärkningsvärt att alla övriga riksdagspartier stod bakom detta beslut. Vart tog centern och vänsterpartiet vägen?

Storstadsmiljön har totalt försummats. Trojkan Adelsohn, Dennis och Hulterström satsar på biltrafikleder i gammal vanlig ordning. Pengarna i finansplanen går till biltrafikleder i stället för till kollektivtrafiksatsningar. Av det omskrutna miljöprojekt Göteborg blev inte så mycket, i stort sett ingenting.

I omläggningen av skattesystemet hade man möjligheten att använda skattepolitiken som ett effektivt styrinstrument inom miljöpolitiken. Det försummades. Också ur fördelningssynpunkt är skattesystemet en katastrof.

Avvecklingen av kärnkraften ligger kvar i långbänken och kommer att uppskjutas, trots att svensken använder tre gången så mycket el som EG-medborgaren. Om Sverige sänkte sin elkonsumtion till normal EG-nivå i dessa EG-anpassningens dagar skulle ju kärnkraften bli onödig.

Momsbeläggning av kollektivtrafiken och neddragning av järnvägstrafiken på bl.a. inlandsbanan är ytterligare några av de miljöeffekter som har drabbat oss under den senaste valperioden.

Vi befinner oss i en framgångsillusion. Lester Brown kallar det The Illusion of Progress. Vi tror att vi strävar framåt, men egentligen går vi bakåt. Det är lätt att konstatera.

Koldioxidhalten på jorden stiger oavbrutet.
Ozonskiktet uttunnas.
Försurningen ökar.
Skogarna förstörs, både åkerarealen och åkermarkens bördighet minskar.
Vattenkvaliteten på jordklotet försämras.

Det är klart att det går bakåt. Det anmärkningsvärda är att det i den ekonomiska politiken används mått som ändå visar på ökning och framsteg.

Varifrån kommer regeringens politik? Det är en intressant fråga. Jo, den kommer från moderaterna. Här i kammaren hade moderaterna kongress den 13 oktober 1984 om 90-talets skattesystem. Detta skattesystem genomfördes av socialdemokraterna och folkpartiet. Sjukförsäkringen blev precis som moderaterna ville ha den efter överenskommelse med socialdemokraterna.

EG-anslutning har Carl Bildt och moderaterna agiterat för i många år. Nu har de fått sin vilja igenom.

Tittar vi på vad som hänt i höst visar det sig att i två av tre huvudvoteringar här i kammaren har socialdemokrater och moderater röstat likadant. Är det inte dags att bilda regering snart?

Varför skäller Carl Bildt på socialdemokraterna? De genomför ju moderaternas politik.

Vår ökade användning av energi och råvaror är oförenlig med såväl bibehållet välstånd som vår överlevnad. Vi måste därför utveckla våra produktionssystem, energisystem och konsumtionsmönster så att de inte går stick i stäv mot våra egna grundläggande intressen. Vi måste använda cykliska system, med återvinning och återbruk, i stället för nuvarande lineära system. Miljöpartiet de gröna anser att ett av de viktigaste instrumenten för att uppnå detta är ett grönt, solidariskt skattesystem med en ordentlig beskattning av både råvaror och utsläpp. Det krävs dessutom stora satsningar på konsumentupplysning för att vi skall kunna förändra konsumtionsvanorna. En solidarisk fördelningspolitik innebär inte bara ett skydd för låginkomsttagarna utan bör också kunna innebära en ökning av biståndet till de fattigaste länderna. Att i ett sådant läge urholka biståndet genom att ta 700 milj.kr. till flyktingmottagande anser vi vara fel. Dessa pengar skulle vi ha kunnat ta någon annanstans.

Vi anser att det är bra att industrin får använda sina 20 miljarder kronor, men det finns ingen garanti för att dessa går till miljöinvesteringar. Därför

föreslår vi att i stället för regeringens AMS-terapi 10 miljarder kronor per år skall användas för miljöinvesteringar för att öka sysselsättningen och för att reparera årtiondens miljöförstöring. Detta vill vi finansiera genom utförsäljning av stora delar av Vattenfall. Pengarna skulle räcka för att under tio år genomföra strukturinvesteringar inom miljöområdet. Vilka är egentligen regeringens politiska avsikter för det kommande valåret? Är det fråga om en fortsatt betongpolitik?

Anf. 11 Finansminister ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Claes Roxbergh kunde inte se helheten i politiken. Då vill jag rekommendera Claes Roxbergh ett noggrant studium av finansplanen. Där finns det en väl genomarbetad redovisning av hur olika delar i budgeten hänger ihop och hur aspekterna på ekonomisk tillväxt, välfärd, sysselsättning och miljö förenas. Jag tror att ett noggrant studium skulle ge också Claes Roxbergh en viss klarsynthet.

Låt mig beträffande miljöfrågorna göra den personliga deklarationen att jag är starkt engagerad i dessa frågor. Jag hade förmånen att vara med redan för många år sedan, under Tage Erlanders tid, vid utarbetandet av ett av de första miljöpolitiska programmen. Sedan dess har jag följt utvecklingen, och jag är mycket angelägen om att det skall finnas ett samspel mellan ekonomisk politik och miljöpolitik. I den här finansplanen har vi gjort en rejäl ansats för att åstadkomma detta. Men miljöpolitiken måste vara förenlig med den ekonomiska tillväxten. I annat fall blir det en dålig miljöpolitik.

Om man ser på oppositionens recension av den framlagda budgeten kan man säga att kritiken har varit blandad och i många avseenden positiv. Jag tar gärna fasta på detta. Jag har emellertid inte kunnat finna någon gemensam front i oppositionens kritik. Moderaterna går sin egen väg, och jag tycker att de inlägg som har kommit ifrån Bengt Westerberg och Olof Johansson har innehållit mycket konstruktivt, som jag tror att det kan vara fruktbart att ta fasta på i den fortsatta diskussionen. Jag vill också säga att Claes Roxbergh och Lars Werner har synpunkter som jag gärna vill fortsätta att diskutera. Men det allmänna intrycket är att det inte finns någon gemensam front, ingen bärande tanke som kan utgöra ett alternativ till den ekonomiska politik som regeringen har presenterat.

Låt mig sedan säga några ord om lönebildningen. Vi befinner oss i en mycket allvarlig situation. Den är allvarlig internationellt, och det finns inte utrymme i svensk ekonomi för några äventyrligheter på lönebildningens område. Utan ett stabiliseringsavtal kommer ett stort antal arbetstillfällen att försvinna, framför allt inom industrin. Och det är industrins arbetare och tjänstemän samt ungdomar som drabbas, om detta inte kan genomföras. Det stabiliseringsavtal som Bertil Rehnberg och hans medarbetare har arbetat fram har en viktig profil. Det har när det gäller kostnadsnivån exportindustrins förutsättningar som utgångspunkt, och när det gäller fördelningsprofilen ligger de lågavlönades intressen till grund. Det är en mycket skicklig kombination, och det har också visat sig att huvuddelen av arbetsmarknaden nu ställer upp på detta. Det är viktigt att vi får till stånd ett allomfattande avtal, men någon allmän lönelag bör enligt min mening inte stiftas. Däremot delar jag den uppfattning som bl.a. Bengt Westerberg och Olof Johansson

har givit uttryck för, nämligen att det är viktigt att det här kommer till stånd. Vi vill ha politiska överläggningar för att pröva vilka metoder som behövs för att det skall bli ett genomslag.

Sedan till Lars Werner. Han tog ju upp många saker, men jag kan inte beröra alla på den korta tid som har tilldelats mig. Beträffande sysselsättningsfrågorna vill jag framhålla att jag är mycket angelägen om att dessa skall lösas. Strävandena för att få ned inflationen är vår viktigaste insats för att klara arbetena framöver. Vi skall föra en aktiv arbetsmarknadspolitik, och vi har på det området en viss erfarenhet, som ligger till grund för den politik som vi vill föra. Vi gör nu en kraftigare satsning än den som skatteutskottet presenterade i höstas. Jag hoppas att den prövning som kommer att ske skall visa att det är en bra avvägning, att politiken både kan medverka i den allmänna inflationsbekämpningen och i en aktiv arbetsmarknadspolitik, som gör att problemen klaras både på kort och på lång sikt. Jag tror att Lars Werner kommer att finna att detta är en bra politik med tanke på de enskilda individerna.

Lars Werners synpunkter i övrigt innehåller så mycket. Det påminner om vad som har yttrats av en av Lars Werners partivänner, Jörn Svensson. Denne sade att vpk har blivit ett missnöjesparti. Det är så mycket som tas upp, och man skulle vilja se hur det hela egentligen hänger ihop. Jörn Svensson hade svårt att se hur det kunde gå ihop, och jag upplever på många punkter samma svårighet när jag lyssnar på Lars Werner.

Får jag slutligen säga några ord till Carl Bildt. Carl Bildt ägnade mycket tid åt att beskriva problemen och eländet i Sverige. I Carl Bildts framställning blev det en mycket negativ bild av Sverige. Till skillnad från Carl Bildt tror jag bergfast på Sverige. Jag vet vad vi kan åstadkomma i samverkan. Det är ett bra land. Carl Bildt oroade sig för arbetslösheten och talade om stålbad. Jag är utomordentligt angelägen om att människor skall ha arbete och gör allt vad jag kan när det gäller den saken. Men Carl Bildt skall vara glad över att vara oppositionspolitiker i det socialdemokratiskt styrda Sverige, där arbetslösheten uppgår till 2 %. Hade Carl Bildt varit parlamentariker i Västtyskland, Storbritannien eller Danmark, hade Carl Bildt varit tvungen att stå upp i parlamentet och försvara en borgerlig politik, en högerpolitik, som hade lett till en arbetslöshet på 5, 7 eller 9 %. Carl Bildt skall vara glad att han har en socialdemokratisk regering som bedriver en politik som gör att vi klarar arbetena. Jag skall göra allt för att Carl Bildt skall få behålla den bekväma positionen.

När man lyssnar på Carl Bildt kan man få intrycket att allt vad svenska folket gjorde under 80-talet var felaktigt. Var det verkligen felaktigt att fördubbla industrins investeringar och lyfta industrin ur det miserabla läget 1982?

Var det fel att skapa ordning och reda i statens finanser och göra oss av med det väldiga underskott som ni lämnade efter er?

Var det fel att ytterligare 400 000 människor fick jobb under 80-talet?

Var det fel att bygga ut vården och omsorgen och se till att välfärden blev bättre för de stora grupperna?

Nej, det var inte fel. Det är ett bra land där det finns så starka ambitioner.

Men vi gick fram litet snabbare än vad produktionsresurserna räckte till, och det skapade överhettning och kostnadsproblem.

Den politik som jag nu har redovisat är en kärv och ansvarsfull politik. Vi har varit tvungna att dra åt ett par hål i svångremmen om statens verksamhet, men vi gör det för att skapa svängrum för produktion och investeringar. Vi befinner oss nu i ett allvarligt skede internationellt, och vi kan om vi själva gör vårt bästa få till stånd en vändpunkt i den svenska ekonomin.

Carl Bildt såg mycket tillbaka, och det är kanske Carl Bildts natur. Jag ser framåt, det är min natur, och jag ser möjligheterna att åstadkomma en vändpunkt. Jag vill få till stånd den samverkan som behövs för att vi skall uppnå detta. Det gäller inflationen, det gäller konkurrenskraften, det gäller industriproduktionen, det gäller investeringarna och det gäller hushållens sparande. På många områden kan vi se vändpunkten framför oss, men för att nå den behöver vi hålla ihop.

Carl Bildt sprider pessimism över Sverige. Jag vill för min del göra gemensam sak med alla som vill se Sveriges möjligheter. Carl Bildt blåser till strid och vill splittra krafterna men kan inte ens åstadkomma en gemensam borgerlig front. Jag vill få till stånd gemensamma tag för bättre tider, över blockgränserna.

Därför vill jag understryka det som står i slutorden i finansplanen, att vi nu kan lägga grunden till en ny period av framsteg. Kring denna för medborgarna och nationen viktiga uppgift inbjuder jag till bred samverkan.

Herr talman! Jag tror på Sverige.

Anf. 12 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Jag tror inte på socialdemokratin. Det jag gör och det jag tycker att det är riktigt att vi gör är att tala sanning om hur det faktiskt förhåller sig.

När finansministern står i denna talarstol t.ex. och säger att investeringarna kommer att bli lika höga i år som de varit under de två tidigare åren, stämmer det inte ens med siffrorna i den egna nationalbudget som han har lagt fram.

Faktum är – och det är ett faktum som alla känner – att arbetslösheten ökar. Antalet varsel slår rekord. De har inte ökat så snabbt under åtskilliga decennier. Det är litet förvånande att socialdemokrater behandlar detta med det lättsinne som jag tycker att de gör.

Faktum är att priserna ökar rekordsnabbt i Sverige. Det känner vi alla när vi är ute och handlar. Vi känner det i livsmedelsbutikerna och när vi handlar kläder. Inte minst ser vi det i statistiken.

Faktum är att räntorna är skyhöga, att de har ökat kraftigt och att det med nuvarande ekonomiska utveckling inte finns några egentliga förutsättningar att få ner dem.

Faktum är att detta leder till boendekostnadsökningar och annat som alla känner av.

Faktum är att underskotten i Sveriges affärer med utlandet aldrig har varit så stora i modern tid. Vi har bytesbalansunderskott som praktiskt taget galopperar i väg och som finansministern inte ens nämner i sin presentation.

Faktum är att de svenska investeringarna flyr Sverige, medan de utländska investeringarna skyr Sverige.

Faktum är – det är sanningen, finansministern – att vi går mot sämre tider 1991 och 1992 och att det krävs en kraftfull omläggning av den ekonomiska politiken för att det skall vara möjligt att vända denna utveckling.

Då står finansministern här och tvingas konstatera att man misslyckades med att vända lönekostnadsutvecklingen under 1990, för det gjorde man. För ett år sedan stod hans företrädare här och sade: Nu är den kritiska punkten. Klarar vi det inte nu, så kommer arbetslösheten.

Han misslyckades då med att få sin regering med sig på en kraftfull politik. Det enda han hade att komma med till riksdagen var inbjudan till vad som blev de berömda kafferepen på Haga, som ledde till ingenting och som slutade i tumult och det misslyckande med att klara problemen som vi såg under förra året.

Nu säger finansministern att situationen är allvarlig. Ja, det är inte svårt att hålla med om det. På den punkten tror även jag på finansministern. Men i denna allvarliga situation förefaller man inte ha så hemskt mycket att komma med. Man kunde hoppas på Rehnberg, men efter de svar som har inkommit är det uppenbart att något avtal som omedelbart undertecknas av samtliga parter icke är aktuellt.

Det är också uppenbart att regeringen själv avvisar tanken att låta Rehnberg fortsätta. Det är också uppenbart att regeringen själv avvisar möjligheten till en allmän lönelag, som man formulerar det hela. Och det är uppenbart att man nu som ett litet da capo till förra året vill ha överläggningar i den ena eller andra formen, dvs. tillbaka till statlig inkomstpolitik av ett eller annat slag.

Då infinner sig frågan: Vad skall denna statliga inkomstpolitik handla om? Är det nya hot gentemot fackliga organisationer och gentemot arbetsgivarna av den ena eller andra typen? Det har man försökt förr. Det försökte man förra året, och det misslyckades då. Eller är det nya löften av det ena eller andra slaget om förmåner eller vad det nu kan vara för någonting som är aktuellt i denna inkomstpolitik? Det har försökts förr, av regeringar av alla kulörer i alla konjunkturlägen, och det har i samtliga fall misslyckats. Erfarenheterna av denna typ av inkomstpolitik är entydigt negativa. Erfarenheten är att det är sådant som tas till av en regering som inte har någoting annat att ta till.

Herr talman! Det är en bekymmersam tid. Regeringen har misslyckats med den ekonomiska politiken under 1980-talet. Det blev ett förlorat decennium. Det var, herr finansminister, fel att lita bara på devalveringen. Det var fel att lita på den tredje vägens ekonomiska politik. Det var fel att höja skattetrycket på det sätt man gjorde.

Därför misslyckades man med att få kostnadsutvecklingen under kontroll. Därför sitter vi här med underskotten, med räntorna, med priserna, med varslen och med den ökade arbetslösheten. Sådan är sanningen. Jag tror inte att den socialdemokrati som har misslyckats så med den ekonomiska politiken längre har kraften. Sverige går mot sämre tider. Låt oss hoppas att vi kan vända den utvecklingen. Det kan vi, men det kräver en annan politik, och en annan politik kräver en annan regering.

Anf. 13 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Allan Larsson sade att det inte fanns någon gemensam front i kritiken. Nej, det var kanske en viss arbetsfördelning, när budgetpropositionen skulle kritiseras. Men nog kan man väl se ganska tydliga konturer till en front ändå.

Carl Bildt och jag tillsammans och moderaterna och folkpartiet liberalerna tillsammans här i riksdagen har visat riktlinjerna för en alternativ politik. Centerpartiet har i dagarna publicerat en rapport som i hög grad innebär att man ansluter sig till denna politik. Detta tycker jag innebär att den gemensamma fronten avtecknar sig tydligare än på mycket länge, vilket är glädjande.

Då är det betydligt värre med regeringens stödpartier i riksdagen. Hör på Lars Werner, den gamle kommunisten, som inte har skakat av sig någon av de fördomar han har levt med i alla år. Han säger att vi skall lösa problemen med mer regleringar, ökad offentlig sektor och ökade skatter. Det är som ett eko från Stalintiden, när Lars Werner står här och talar. Och det är det partiet som regeringen skall stödja sig på! Eller Claes Roxbergh som – vilket jag har stor respekt för – känner stor oro för att miljöinvesteringarna minskar. Men varför gör de det? Jo, därför att tillväxten minskar, och den vill ju Claes Roxbergh minska ännu mer. Det är bara en illustration av att det som Claes Roxbergh tycker är viktigt, nämligen miljöinvesteringar, kräver ekonomisk tillväxt. Därför är miljöpartiets politik på det här området kontraproduktiv. Den är ett hot mot miljön, inte ett skydd för miljön. Och det är de här partierna som Allan Larsson skall stödja sig mot. Men det är alldeles tydligt att den fronten inte är särskilt stark.

Allan Larsson riktade sig formellt till Carl Bildt och frågade om det var fel att fördubbla investeringarna, att ge jobb åt 400 000 till och att ta bort budgetunderskottet under 80-talet. Jag kanske ändå kan tillåtas kommentera den saken. Nej, det är klart att det inte var fel att göra det. Det är alldeles självklart att det är bra att allt detta skedde. Men då kan det heller inte vara fel om vi kritiserar regeringen när regeringens ekonomiska politik leder till att investeringarna minskar, till att budgetunderskottet ökar och till att arbetslösheten stiger. Det finns ju tydliga tecken i dag på att vi är tillbaka i de problem som vi hade i början av 80-talet. Men då hade vi problem efter den längsta och djupaste internationella lågkonjunkturen efter kriget. I dag avtecknar sig problemen mot bakgrund av den längsta högkonjunkturen efter kriget. Det är alltså en oerhört stor skillnad i fråga om bakgrunden till och förutsättningarna för vad vi nu ser. Det som socialdemokraterna har misslyckats med är just detta med att rida på en internationell framgångsvåg.

Allan Larsson pekar på den avmattade internationella konjunkturen och får det att låta som om problemen här i Sverige beror på den. Men det är inte sant. Det är riktigt att tillväxten dämpas något i Europa och i industriländerna över huvud taget i år. Men det är fortfarande fråga om en positiv ekonomisk tillväxt om 2 % eller mera. Vidare räknar man med att tillväxten kommer att bli större nästa år. Det är i detta internationella klimat som Sverige skiljer ut sig. Sverige är det enda industriland som har en negativ ekonomisk tillväxt.

Regeringen har således verkligen ingenting att skylla på. Det finns inga

internationella omständigheter som på något sätt skulle kunna försvara eller förklara regeringens misslyckande på den här punkten.

Allan Larsson säger att han skall inbjuda till politiska överläggningar för att få en diskussion om Rehnbergkommissionen och dess förslag. Jag förstår, uppriktigt sagt, inte vad syftet är. Antingen sluter ju parterna till sist upp bakom Rehnbergs förslag – det vore bra och det skulle vi applådera, för vi har stött den tanken – eller också gör de inte det. Då ankommer det naturligtvis på regeringen att utforma en ekonomisk politik mot den bakgrunden. Det är min bestämda uppfattning att det i det läget inte finns mycket annat att göra än att acceptera en ökad arbetslöshet – precis som centern skriver i sin senaste rapport. Det här skall ses som ett svar till Olof Johansson. Jag delar alltså i hög grad den uppfattning som centern ger uttryck för i den aktuella rapporten vad gäller arbetslösheten.

I ett så obalanserat ekonomiskt läge som Sverige nu befinner sig i går det inte att göra massiva insatser som gör det möjligt att hålla arbetslösheten nere – under 2 %, eller vilken ambitionsnivå det nu kan vara fråga om. Det går inte, och det vet Allan Larsson. Allan Larsson säger mycket riktigt i finansplanen att det förhåller sig på det sättet. Om Rehnberg misslyckas kommer arbetslösheten att stiga till 4 %, och kanske t.o.m. mera. Om Rehnberg misslyckas kan vi politiker, tyvärr, inte göra någonting åt den saken. Det skall vara vårt besked till arbetsmarknadens parter – inte att vi har några jokrar i rockärmen som vi kan plocka fram för att underlätta det hela. Arbetsmarknadens parter får ta ställning till Rehnbergs förslag såsom detta ligger – ja eller nej. Och blir det nej, då väljer man arbetslöshet.

Jag tycker att det i hög grad aktualiserar det förslag som vi i folkpartiet liberalerna har drivit i många år. Man bör alltså använda arbetslöshetsförsäkringen också som ett instrument för att påverka arbetsmarknadens parter. Det vore rimligt att de som driver fram höga avtal för sig själva och därmed är en viktig orsak till ökad arbetslöshet får vara med och betala för denna genom att egenavgifterna, de försäkringspremier som enskilda betalar, blir högre.

Jag vill gärna fråga Allan Larsson om han är beredd att pröva en sådan reformering av arbetslöshetsförsäkringen.

Tyvärr räcker tiden inte till för vad jag hade tänkt säga om konkurrensfrågorna. Men jag vill understryka att det som Allan Larsson säger om konkurrensfrågorna i finansplanen är bra. De tankarna och slutsatserna borde dock också gälla den offentliga sektorn. Då kunde vi få ett väsentligt bidrag till en bättre ekonomisk balans i Sverige.

Anf. 14 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har fått vänliga klappar på axeln riktade till partiet med anledning av en rapport om den ekonomiska politiken som har gjorts av en arbetsgrupp inom centerpartiet och som nyligen har presenterats, och det tackar vi särskilt för. Men vi har ytterligare 20 arbetsgrupper, så det kan bli många sådana här tillfällen framöver.

Vi i centern arbetar på det sättet att vi presenterar intressanta debattinlägg. Därefter har vi en demokratisk process inom partiet, och den tänker vi

hålla fast vid. Vi hämtar inte våra ideal i de odemokratiska organisationernas värld.

Det är riktigt att vår rapport innehåller en värdefull analys av nödvändiga och önskvärda förändringar i den ekonomiska politiken. På en punkt vill jag emellertid slå fast att rapporten givits en tolkning som avviker från den politik som centern står för. Den saken tog jag upp i mitt inledningsanförande. Vi värnar alltså den fulla sysselsättningen och en rättvis regional utveckling i hela landet. Sedan får enskilda själva stå för sina uttalanden. Arbetsgruppens rapport utgör ett värdefullt underlag för arbetet med vår samlade ekonomisk-politiska motion som vi lägger fram i riksdagen denna månad. Självfallet skall vi använda marknadsekonomiska medel. Men medlen får inte så att säga ta över målet. Det är därför som vi i centern är anhängare av en socialt och miljömässigt styrd marknadsekonomi.

Låt mig återkomma till detta med arbetslösheten. Carl Bildt svarade inte på min fråga. Jag vill dock gärna utveckla detta tema något. Det är klart att man kan göra det här till ett nationalekonomiskt seminarieproblem. Men det är inte så i slutänden. Och det är där som vi politiker kommer in i bilden. Vi måste göra avvägningar mellan olika saker i politiken.

För oss i centern är arbetslöshet inte enbart en stapel i ett ekonomiskt diagram. I vad mån det går att förena arbetslöshet med andra ekonomisk-politiska mål är således inte något nationalekonomiskt tvisteämne. Tillgång till arbete eller utbildning skapar en grund för social trygghet, gemenskap och självständig försörjning. Men arbetslöshet är resursslöseri. Arbete åt alla i hela landet är ett mål för den ekonomiska politiken som vi inte viker från.

Nu är dock lågkonjunkturen här. Bilden är den som har beskrivits vältaligt från olika håll här. Detta måste mötas såväl med strukturella åtgärder som med en aktiv arbetsmarknadspolitik. Ett passivt utbetalande av understöd måste undvikas. Det är en sistahandsåtgärd. Utbildning och investeringar för framtiden är de rätta lösningarna. Det är ju därför som vi kräver bl.a. en storsatsning på infrastrukturen – vägar, järnvägar, vatten och avlopp, miljövänlig teknik, förnybar energi etc.

Det är, som sagt, viktigt att den passiva förmögenhetsförvaltande filosofin så att säga i statens hand ersätts med ett aktivt byggande och med aktiva investeringar.

Självfallet är det sedan också fråga om en konkurrenskraft gentemot omvärlden som klarar den här situationen. Det är det läget som vi befinner oss i beträffande problemen. Naturligtvis lyssnar jag oerhört noga på vad olika personer säger om vilka insatser som de är beredda att göra för att klara denna situation. Men jag måste erkänna att jag, om jag vore i Allan Larssons kläder, inte skulle ha hört särskilt mycket – det har ju inte sagts så mycket – om just stabiliseringsavtals- och lönebildningsproblematiken.

Jag kan konstatera att vi i alla fall är öppna för politiska överläggningar. Jag kan ställa upp på sådana som ett tack för att Allan Larsson ibland kallar centern och också folkpartiet för konstruktiva partier i samtalen.

Främst är det viktigt att konstatera att det är arbetsmarknadens parter som har det första ansvaret. Det får aldrig råda något tvivel på den punkten. Men till sist handlar det också om ett politiskt ansvar. Det måste parterna ha reda på i den här skärningspunkten, när de bestämmer sig för om de vill säga

nej eller inte. Där kommer ingen undan, inte heller Carl Bildt. Carl Bildt kan stå här och beskriva verkligheten hur mycket som helst. Det har ingen betydelse, om man inte i just den här frågan är beredd att dra en slutsats som påverkar människors möjligheter att ha arbete och sysselsättning i vårt land i fortsättningen.

Arbete handlar om försörjning. Arbete handlar om att få utlopp för sin inneboende förmåga. Att arbeta är att behövas. Arbete handlar om människan mer än om ekonometriska modeller. Det är därför vi också politiskt har ett ansvar för att hantera de problem som finns.

Detta lättar minsann inte bördan för arbetsmarknadens parter. Arbetsmarknadens organisationer gör ett misstag när de inte är beredda att skriva under ett stabiliseringsavtal.

Anf. 15 LARS WERNER (v) replik:

Herr talman! Bengt Westerberg orerade rätt mycket om Stalintiden. Dess bättre slapp Bengt Westerberg att vara med om den förfärliga tiden, både i Sovjetunionen och här hemma. Men historiskt sett förordade under samma tid en av Bengt Westerbergs företrädare öppet en arbetslöshet på 5 %. Det har sitt intresse i dag, mot bakgrund av det vi diskuterar och det Bengt Westerberg sade alldeles nyss.

En annan person försöker höja debattnivån genom att komma med andra utsagor än dem jag har gjort. Jag säger så mycket, påstår Allan Larsson. Då tar han stöd av regeringens egen lantbruksdirektör i Jämtland. Ja, Allan Larsson, den direktören har sagt mycket i sina dagar. Vi kan naturligtvis föra debatten på den nivån. Ni har ju en del udda figurer i ert parti. Jag skulle kunna använda mig av Bo Södersten för att recensera regeringens budgetpolitik. Nu behöver jag dess bättre inte det, för det gör nyliberalerna på den kanten mycket bättre.

Jag ställde ett par frågor. De handlade om de 600 miljonerna. Allan Larsson säger att man nu går mycket längre än i den uppgörelse vi träffade med er för några månader sedan. Vi tycker att det är bra att ni satsar på arbetsmarknadspolitiken. Men min fråga gällde att vi skulle få ett besked om de 600 miljonerna, för de skulle användas under innevarande budgetår. Därför kvarstår min fråga: När kommer de konkreta förslagen om hur pengarna skall användas?

Jag sade en del om rättvisepolitiken. Jag hävdade att den här budgeten gav uttryck för en orättvis fördelningspolitik. Jag skall ta ett exempel till. Nu kallar regeringen det för rättvisa när inte heller förtidspensionärer får ett fritt år på sjukhus. Alla pensionärer har det nu så bra, säger regeringen, att de kan betala sjukhusvård från första dagen. Då måste jag fråga: Vilka revolutionerande förbättringar har pensionärerna fått under de senaste åren? Höjningen av KBT och pensionstillskottet är i första hand en kompensation för ökade kostnader för skatteomläggningen, och höjningen täcker inte ens de faktiska kostnaderna.

När det gäller de handikappade tycker jag att regeringen har ändrat uppfattning om en solidarisk handikappolitik. 1982 var alla partier i riksdagen överens om att reformer inom handikappområdet inte skulle vara avhängiga konjunktursvängningarna. Det skrev vi under på i det handikappolitiska

programmet. I dag ursäktar regeringen avsaknaden av reformer på handikappområdet med det finansiella läget. Är det verkligen regeringens uppfattning att vi bara skall visa solidaritet med handikappade när ekonomin tillåter?

Beträffande budgeten vill jag säga att vi och regeringen i vissa delar har samma syn på problemen i ekonomin. Vi är överens om att inflationen är för hög. Produktivitetstillväxten är för låg. Bytesbalansunderskotten är för höga osv. Men det finns viktiga avsnitt där vi skiljer oss åt. Min taletid är begränsad och jag skall nöja mig med att ta upp två punkter.

I finansplanen går regeringen förbi problematiken kring den dåliga produktivitetsutvecklingen inom industrin. Ett av de mest centrala problemen i den svenska ekonomin är just detta. Det borde vara bekant för alla, inte minst för regeringen, att produktiviteten sjönk inom industrin mellan 1987 och 1988, trots högkonjunktur. Hur kunde detta ske? Är det egentligen inte det som är förklaringen till den sammantaget alltför svaga tillväxten i den svenska ekonomin under de senaste åren?

Jag tycker ändå att det allvarligaste i regeringens resonemang är bollandet med de båda målen arbete åt alla och låg inflation. Hur kan man säga att arbete åt alla är ett mål för den ekonomiska politiken, när regeringens egna prognoser pekar på kraftigt ökad arbetslöshet, trots lägre inflation än i åtskilliga andra länder? Regeringen säger att den viktigaste förutsättningen för att kunna hävda sysselsättningen är att varaktigt nedbringa inflationen i nivå med omvärlden. Att bekämpa inflation betyder uppenbarligen för regeringen att hålla tillbaka löneutvecklingen även för de lågavlönade. Men snälla Allan Larsson, jag kan räkna upp en rad länder i omvärlden där man lyckats med konststycket att kombinera låg inflation med hög arbetslöshet. Ser ni verkligen inga risker för att den temporära höjning av arbetslösheten som ni tycks acceptera också kan bli permanent? Hur går det då med målet arbete till alla?

Till sist vill jag bara upprepa frågan: Vilka konkreta åtgärder avser regeringen och Allan Larsson att komma med när det gäller att hindra prisutvecklingen? Det räcker inte med 3 miljoner till konsumentverket, utan det måste till andra åtgärder.

Anf. 16 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Fru talman! Det var bra att vi fick reda på att Bengt Westerberg inte har begripit någonting. Bengt Westerberg tror att vi blir rikare ju snabbare vi tömmer våra gruvor. Ju snabbare vi hugger ned regnskogen, ju mer vi ökar vårt energislöseri, ju snabbare förlopp från naturresurs till sophög, desto bättre blir det.

Den sortens ekonomisk tillväxt hjälper inte miljön på något sätt. Vi kan inte lösa miljöproblemen med tillväxt. Snarare skapar de flesta typerna av tillväxt problem för oss på miljösidan. Det rör sig om ett systemfel i produktions- och konsumtionssamhället. Köp, slit, släng! Den linjära processen måste bytas ut mot: Köp, slit, återbruka och återvinn! Det är en cyklisk process. Med sådana processer skulle vi kunna få en alldeles utmärkt utveckling i ekonomin, utan att ständigt prioritera tillväxten. Vi skulle radikalt kunna minska miljöförstöringen.

Allan Larsson sade att miljöpolitiken måste vara förenlig med en ekonomisk tillväxt. Om vi vänder på det blir det genast bättre. Den ekonomiska tillväxten måste vara förenlig med miljöpolitiken. Då har vi kommit ytterligare en bit på vägen.

Det är en märklig upplevelse att lyssna på den här debatten. Jag tycker att Sveriges kris är skenbar på sitt sätt. Det är den globala krisen som är verklig. Samtidigt som regering, massmedia och opposition pratar om kris, slår julhandeln alla tidigare rekord. Ordet kris har urholkats så till den milda grad att när det inträffar en översvämning eller liknande, vad skall vi då använda för ord? Det kan inte vara ordet kris, för det ordet har vi redan förstört. De globala miljöhoten, krigsrisken vid Persiska viken, där kärnvapen kan komma att bli inblandade, är den verkliga krisen. Krig är ju det största miljöhot som vi kan utsättas för. Det tycker jag är viktigt att påpeka.

För att återvända till budgeten kan man fråga sig: Vad borde budgeten ha innehållit för att det skulle likna någonting? Det borde ha alltså funnits med åtgärder för att få i gång cykliska processer, som jag redan var inne på, och uppmuntra sådana på olika sätt. Vi borde gå in för att minska vår energiförbrukning med 2 % per år. Vi borde påbörja kärnkraftsavvecklingen. Vi borde få ett prissystem för elkraft som innebär att all nytillkommen elförbrukning betalas efter de verkliga produktionskostnaderna och ingenting annat. Vi borde få drivmedelsskatt på flyget som är i nivå med vägskatten. Och vi borde få bort momsen på kollektivtrafiken och få skärpta miljöavgifter. Då skulle det kunna börja likna någonting.

Vi i miljöpartiet försöker ta ställning på sakpolitisk grund. Bengt Westerberg förde ett resonemang om stödpartier. Då vill jag säga att det minsta stödpartiet i denna riksdag är miljöpartiet. Vi har röstat med regeringen minst av alla partier som sitter här. De som har röstat mest med regeringen är faktiskt Bengt Westerberg och Carl Bildt själva. Era partier är ju stödpartier för regeringen. Bengt Westerberg såg ju till att skattereformen gick igenom. Man har fört en politik som i stor utsträckning stämmer med socialdemokraternas politik. Det är där problematiken ligger. Vi i miljöpartiet är inget stödparti. Vi kommer inte heller att bli det, om inte politiken förändras. Vi har däremot sedan länge lanserat ett huvudalternativ i svensk politik, ett grönt bälte som skulle kunna samla de partier och dem som är intresserade av att föra en annan politik – ingen nämnd och ingen glömd – och som tar itu med grundläggande miljö-, överlevnads– och framtidsfrågor. Men skulle den aviserade miljöpropositionen utgöra ett grönt genombrott och skulle försvarspropositionen bli ett starkt slag för freden, skulle övriga regeringsförslag under våren få en grön inriktning, då skulle det naturligtvis påverka oss om vi efter valet hamnar i vågmästarställning. Jag ser med intresse på vad Allan Larsson sade här, att han vill ta hänsyn till våra synpunkter. Då är det bara för regeringen att gå upp till bevis: För en politik som leder åt rätt håll! För oss i miljöpartiet är politik inte att spela ett maktspel, utan det är att rädda mänskligheten undan de oundvikliga miljökatastrofer som kommer att drabba våra barn och barnbarn, om inte vår generation, vi, tar vårt fulla ansvar nu.

Anf. 17 Finansminister ALLAN LARSSON (s) replik:

Fru talman! Claes Roxbergh säger att miljöpartiet inte är något stödparti. Man kan också se det så att partiet inte förmår att bidra, vara med och ta ansvar. Jag tror att väljarna i det läge som vi befinner oss i nu internationellt och nationellt vill att vi politiker skall ta ansvar för dagens problem och att vi skall ha långsiktiga lösningar. Jag tror inte att den flykt undan ansvar som Claes Roxbergh gav uttryck för är någonting som gör intryck på väljarna. Jag är beredd att ta ansvar, jag är beredd att samverka med dem som förmår att samverka.

Till Lars Werner: Jag talade inte om någon lantbruksdirektör, utan jag talade om den som var ordförande i ert arbetsutskott och som utifrån det arbetet beskrev hur svårt det var att få er politik att hänga ihop. Men när nu ordföranden i ert arbetsutskott har fått andra uppgifter kanske ni kan samla er till någonting som är konstruktivt och håller ihop. Men då måste ni lägga om stilen en hel del.

När det gäller arbetsmarknadsåtgärder är svaret till Lars Werner att det här är inget som skall vänta till nästa budgetår. De åtgärder som jag har talat om i min presentation gäller fr.o.m. nu, redan första halvåret i år skall vi satsa kraftfullt på arbetsmarknadsutbildning och sådana åtgärder som både hjälper till att klara flaskhalsarna i produktionen, inflationsproblemet och gör det möjligt för människorna att långsiktigt få arbete. När det gäller det avgiftsfria året för förtidspensionärerna är avsikten att vi skall ha samma villkor för alla pensionärsgrupper. Det viktiga i budgeten är att vi satsar de pengar som vi kan på aktiva åtgärder för att åstadkomma rehabilitering, det goda arbete som gör att färre slås ut från arbetslivet. Det är huvudlinjen.

Lars Werner frågade också om prisutvecklingen. Ja, vi skall ha en aktiv prispolitik, men inga regleringar. Jag tror inte på regleringar och prisstopp, utan vi skall vidta andra åtgärder som gör att vi kan pressa inflationen. Det gäller konkurrenslagstiftningen, den nya livsmedelspolitiken och gränsskyddet. Det är de allra viktigaste insatserna som långsiktigt kan pressa ner inflationen. Vi kan nu se en vändpunkt när det gäller prisutvecklingen.

Jag vill så kommentera ett par saker i Bengt Westerbergs anförande. Bengt Westerberg påstod att de offentliga utgifternas andel inte gått ner. Det har varit en mycket kraftig förbättring i det avseendet. Jag vill påminna om att de offentliga utgifternas andel år 1982 var 67 %. Vi har pressat ned den till 61 %, och vi skall fortsätta att pressa ner den ytterligare och därmed skapa svängrum för produktion och investeringar. Jag är inställd på att fullfölja detta arbete. Men det har varit nödvändigt att i det här läget dra åt ett par hål i svångremmen för staten för att hålla tillbaka utgiftsexpansionen och bara satsa på de mest angelägna områdena.

Bengt Westerberg talade föraktfullt om budgetunderskott och sade att det är balans i budgeten men att vi har ett underliggande budgetunderskott. Det är riktigt. Jag skulle vara ganska bekymrad om det hade varit fråga om ett strukturellt underskott. Nu är det så att vi just 1992 har ovanligt stora utbetalningar till kommunerna som hänger samman med att kommunerna får skatter som baseras på 1990 års inkomster. Det betyder att vi året därpå får en väsentlig förbättring. En stor del av det som nu ser ut som ett underliggande underskott reduceras. Den förändring av bostadsfinansieringen som

genomförs kommer att ytterligare avlasta statsbudgeten. Vidare har vi effekterna av att ohälsotalet kommer att sjunka som en följd av de reformer som vi har genomfört. Av det skälet sover jag gott om nätterna när det gäller även det underliggande budgetunderskottet och det budgetsaldo som redovisas. Budgetsaldot visar att budgeten är i balans. Det är ordning och reda i statens finanser, och det skall så förbli.

Bengt Westerberg frågade om jag är villig att reformera arbetslöshetsförsäkringen. Svaret är ja. Vi har tillsatt en utredning, och vi väntar nu på dess förslag för att kunna ta ställning. Men så säger Bengt Westerberg att om organisationerna säger nej till ett stabiliseringsavtal, då får vi leva med arbetslöshet. Det var det utomordentligt bistra, kyliga och nästan cyniska besked som Bengt Westerberg gav. Om privattjänstemännen i Stockholm säger nej drabbar det inte dem, men det drabbar metallarbetare på verkstäder och bruk, det drabbar ungdomar i Norrbotten, i Västerbotten, i Värmland och på många andra håll i Sverige. De kan inte göra någonting för att förhindra den arbetslöshet som följer av att en liten grupp på arbetsmarknaden förhindrar ett stabiliseringsavtal.

Då är frågan: Skall Bengt Westerberg då sitta passiv och åse detta, eller skall Bengt Westerberg vara med och försöka ta ett ansvar för de ungdomar som annars skulle bli arbetslösa och för de industriarbetare som riskerar att slås ut från arbetsmarknaden?

Jag sätter stort värde på Olof Johanssons deklaration, och jag hoppas att vi skall kunna få till stånd konstruktiva diskussioner.

Låt mig, fru talman, få avsluta med en kommentar till Carl Bildt. Carl Bildt har beskrivit hur misslyckat allt är och att det är dåliga tider. Låt mig då bara få redogöra för vad som under de senaste veckorna har stått i affärstidningarna. I en står det: I år skall ekonomin vända. I en annan står det: Vi är på väg mot goda tider. I en tredje står det: Nu satsar man i utlandet på svenska företag.

Carl Bildt! Jag hoppas att den informationen når fram. Jag vill vara den som skall medverka till bättre tider. Carl Bildt är den som står upp för dåliga tider.

Förste vice talmannen anmälde att Carl Bildt, Bengt Westerberg, Claes Roxbergh och Lars Werner anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Överläggningen var härmed avslutad.

Budgetpropositionen bordlades.

5 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 10, 11, 12, 13 och 14 december 1990.

6 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:68 till justitieutskottet

7 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Propositionerna
1990/91:63 Handelsagentur
1990/91:69 Arbetslivsforskningens organisation m.m.
1990/91:71 Lag om vissa dryckesförpackningar
1990/91:72 Återbetalning av mervärdeskatt till utländska företagare

Skrivelse
1990/91:73 Redogörelse för tillämpningen av lagen (1989:530) om åtgärder för att förebygga våldsdåd med internationell bakgrund (terroristlag)

Motionerna
med anledning av prop. 1990/91:58 Psykiatrisk tvångsvård, m.m.
1990/91:So30 av Gullan Lindblad (m)
1990/91:So31 av Sten Svensson m.fl. (m)
1990/91:So32 av Gudrun Schyman m.fl. (v)
1990/91:So33 av Hans Göran Franck m.fl. (s)
1990/91:So34 av Daniel Tarschys m.fl. (fp)
1990/91:So35 av Stig Gustafsson och Margareta Persson (s)
1990/91:So36 av Arne Andersson i Gamleby och Lena Öhrsvik (s)
1990/91:So37 av Anita Stenberg m.fl. (mp)
1990/91:So38 av Göran Ericsson (m)
1990/91:So39 av Margit Sandéhn och Börje Nilsson (s)
1990/91:So40 av Gullan Lindblad och förste vice talman Ingegerd Troedsson (m)
1990/91:So41 av Britta Bjelle m.fl. (fp)
1990/91:So42 av Rosa Östh m.fl. (c)
1990/91:Ju13 av Gudrun Schyman m.fl. (v)
1990/91:Ju14 av Hans Göran Franck m.fl. (s)
1990/91:Ju15 av Rolf Dahlberg m.fl. (m)
1990/91:Ju16 av Anita Stenberg m.fl. (mp)
1990/91:Ju17 av Britta Bjelle m.fl. (fp)
1990/91:Ju18 av Rosa Östh m.fl. (c)

8 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

1990/91:118 av *Rosa Östh* (c) till socialministern om barnen i Rumänien:

Den svåra situation som råder för ett mycket stort antal barn i Rumänien har under det senaste halvåret kommit att uppmärksammas. Uppgifterna har, med rätta, väckt stor upprördhet hos många människor i vårt land. Viljan att hjälpa har varit stor och en mångfald gåvor har strömmat från vårt land till barnhemmen i Rumänien.

Flera grupper har också besökt Rumänien och på ort och ställe kunnat konstatera nöden, vanskötseln och övergivenheten.

Från rumänienbesökarna har rapporterats hur de svenska gåvorna kommit till nytta och glädje, men också att det behövs andra former av hjälpverksamhet för att situationen för barnen mer påtagligt och långsiktigt skall förbättras.

För att barnen skall bli omhändertagna och vårdade på ett försvarbart sätt, behövs välutbildad personal, vilket det råder mycket stor brist på i landet. Det är särskilt viktigt eftersom många av barnen har synnerligen svåra upplevelser bakom sig och ofta saknat möjlighet till normala relationer till vuxna.

Det kan knappast råda någon tvekan om att det för många barn, i dagsläget, skulle vara bäst om de fick byta miljö. Vård i enskilda hem eller i bra barnhem skulle av allt att döma vara bättre alternativ även om det måste innebära uppbrott från hemlandet.

Det torde vara ett väl känt faktum att många barnlösa par i Sverige önskar adoptera barn och att deras väntetid ofta handlar om flera år. Utredningarna är långdragna och påfrestande och adoptionskostnaderna höga. I en del fall innebär de långa utredningstiderna att de tilltänkta adoptivföräldrarna hinner falla för det uppsatta åldersstrecket. I andra fall blir de höga kostnaderna hindret.

Under hösten besöktes de rumänska barnhemmen också av en delegation, där den svenska regeringen var representerad. Få uppgifter har framkommit om vad detta besök ledde till.

Jag vill därför ställa följande frågor till statsrådet:

Vilka slutsatser har regeringen dragit av besöket beträffande det fortsatta hjälpbehovet?

Finns det planer på att erbjuda utbildning till rumänska personer som arbetar eller önskar arbeta på barnhemmen?

Är regeringen beredd att medverka till åtgärder som kan underlätta adoptioner eller fosterhemsplaceringar i Sverige?

1990/91:119 av *Karin Starrin* (c) till industriministern om ökad sysselsättning i Gävleborgs län:

Basindustrierna i Gävleborgs län har under 1980-talet genomgått omfattande strukturomvandlingar och rationaliseringar. Inom sjukvården har en omorganisation av psykvården genomförts. Dessa förändringar har inneburit en kraftig minskning av arbetstillfällena. Vi kan konstatera att Gävleborgs län har den svagaste utvecklingen i landet.

Den ökade oro inför en försämrad konjunktur som företagen känner i Gävleborgs län avspeglas klart och tydligt i det ökande antalet anmälda varsel. Under de senaste månaderna har antalet varsel om permitteringar, uppsägningar eller införande av korttidsveckor ökat mycket markant.

Under november hade siffror för antalet arbetslösa ökat till drygt 4 000 eller 2,4 %. Dessutom är ca 3 000 deltidsarbetslösa eller 1,6 %. Av dessa består ca 85 % av kvinnor.

Situationen kan bli besvärlig för t.ex. Ovanåkers kommun med FMG i Alfta som en av kommunens dominerande arbetsplatser. I Hofors kommun är Ovako Steel den ledande arbetsplatsen som nu har klara problem med vikande efterfrågan. Inom den offentliga sektorn har omläggningen av psykvården medfört stora kraftansträngningar framför allt för Bollnäs kommun vad gäller arbetstillfällena för kvinnor. Även SJ har ändrat sin inriktning vilket har fått förödande konsekvenser för AVG verkstad i Bollnäs.

Samtidigt kan vi konstatera att Gävleborgs län har den lägsta utbildningsnivån i landet. Hittills har näringsliv och offentlig sektor klarat behovet men det finns nu klara signaler på att länet kan skadas extra vid en lågkonjunktur på grund av kompetensbrist.

För att skapa framtidstro för Gävleborgs län måste staten visa att man är beredd att stimulera fram sysselsättning på olika nivåer. För att ge tillverkningsindustrin och tjänstesektorn signaler om att "här är det rätt att investera, här finns kompetent arbetskraft etc." så behövs snabba åtgärder. Förstärkningar inom kommunikationsområdet måste till för att förbättra transporterna.

Med anledning av vad som ovan har framförts vill jag ställa följande frågor till industriministern:

1. Är regeringen beredd att medverka till att sätta in speciella förstärkningsinsatser för att skapa nya arbetstillfällen?
2. Är regeringen beredd att förstärka utbildningsinsatserna i länet?
3. Är regeringen beredd att förbättra möjligheterna för kvinnor att arbeta i de mer otraditionella yrkena?
4. Vilka åtgärder vill regeringen sätta in för att möjliggöra nystartande, avknoppningar eller legoinriktade företag?

den 19 december

1990/91:120 av *Börje Hörnlund* (c) till industriministern om regionalt inriktade infrastrukturella insatser:

Tillgång till arbete eller utbildning har en central roll för varje individ genom den sociala betydelse arbetet har för gemenskap, personlig utveckling, identitet och självtillit. Det är också grunden för en självständig försörjning. Förvärvsarbetet är lika viktigt för kvinnor som för män.

Samhället måste därför ha en god beredskap för att möta konjunkturnedgångar och de krav som strukturförändringar inom näringslivet ställer. Målsättningen att alla i yrkesverksam ålder skall kunna försörja sig med eget arbete måste ligga fast. Det är med denna utgångspunkt viktigt att bredda och differentiera lokala arbetsmarknader i olika delar av Sverige så att män-

niskor har valmöjligheter. Tillgången på arbete eller utbildning är en väsentlig förutsättning för andra levnadsvillkor. De är grundstenar till en positiv samhällsutveckling.

Tillväxten i den svenska ekonomin under 1980-talets högkonjunktur har varit starkt koncentrerad. Den inriktningen har skapat överhettning med stark löneglidning och inflation som följd. Koncentrationspolitiken – och den därav följande löneglidningen – är en av huvudorsakerna till vårt lands ekonomiska problem.

Stora områden av vårt land har haft långsammare tillväxt, stagnation eller t.o.m. recession. I många kommuner och regioner är arbetslösheten betydligt högre än de genomsnittliga arbetslöshetssiffror som redovisats.

Såväl i skrivelsen från den s.k. Rehnbergkommissionen som regeringens proposition om den ekonomiska politiken på medellång sikt, understryks att avmattningen i industrin blir allt tydligare. Det konstateras även att arbetsmarknaden blir alltmer "dämpad". Senare arbetsmarknadsrapporter bekräftar klart denna negativa utveckling. Av Rehnbergkommissionens skrivelse framgår att antalet arbetssökande är starkt ökande. Bedömningar tyder på att arbetslösheten stiger kraftigt. Rehnbergkommissionen konstaterar självklarheten att en sådan ökning i första hand kommer att drabba grupper med svag ställning på arbetsmarknaden, dvs. handikappade, ungdomar och andra nytillträdande, invandrare samt de som bor utanför de expansiva områdena.

En bidragande orsak till den allt snabbare försämringen på arbetsmarknaden är formerna för skatteomläggningens finansiering. Bl.a. medför skattereformens finansiering kraftiga kostnadsfördyringar för de som är beroende av bil, vilket kan innebära att man tvingas till att sluta pendla och därmed sluta arbeta. Ett annat alternativ är att flytta från landsbygden eller mindre ort till t.ex. en storstad. Prisstegringarna på bensin leder till stora samhällsekonomiska förluster genom att arbetsmarknaden fungerar sämre genom minskade incitament till arbete och ökande marginalkostnader för att delta i arbetslivet. Allt fler tvingas till ofrivillig arbetslöshet och då särskilt i ytvida områden med stora avstånd. Där är möjligheterna små eller obefintliga för flertalet att utnyttja kollektivtrafiken.

Det är enligt min mening ännu mer nödvändigt än tidigare i ett sådant läge driva en närings- och regionalpolitik som ger tillräckligt många arbetstillfällen i alla delar av landet. Det krävs att tillgängliga ekonomiska resurser inriktas mot infrastrukturella insatser på skilda områden som skapar förutsättningar för regional balans och en fungerande arbetsmarknad i alla delar av landet. Ökad koncentration leder till ökad arbetslöshet.

Enligt min mening måste samhällets insatser utgå från en helhetssyn och vara samordnande och förutsättningsskapande. Det krävs åtgärder för att bygga upp en infrastruktur med varaktiga möjligheter till arbete, boende, utbildning, service, kommunikationer, god miljö m.m. över hela landet. Självfallet behövs vid sidan av de generella åtgärderna, mera direkta insatser för att stimulera såväl nyföretagande som befintlig företagsamhet i de delar av landet som först – och värst – drabbas av den ekonomiska krisen med en ökande arbetslöshet som följd.

Det krävs ett åtgärdsprogram med betydande ekonomiska satsningar för

att åstadkomma en sådan utveckling. Ett sådant "infrastrukturpaket" bör bl.a. innehålla:

* Särskilda medel för att främja landsbygdens utveckling.
* Låt utvecklingsfonderna behålla sitt kapital, till bl.a. kraftfulla satsningar på kvinnors företagande.
* Ta fram ett tioårigt program för förstärkning och beläggning av länsvägnätets grusvägar. En miljard avsätts till grusvägnätet omedelbart.
* 1 öre/kWh av vinsterna från vattenkraften återförs till de regioner där vattenkraftselen produceras. Medlen får användas till lokala närings-, infrastruktur- och kulturella insatser.
* Den kommunala skatteutjämningen skall kraftigt förbättras så att kommunalskatten enbart speglar det kommunala serviceutbudet och effektiviteten.
* Särskilda stimulansbidrag till kommunerna för byggande av smålägenheter i mindre orter.
* Medel för upprustning av VA-nätet anvisas.
* Uttag av skatter och avgifter minskas för småföretagare.
* En utomordentligt kraftfull satsning på bioenergi för värme, el, etanolproduktion m.m.

Det är enligt min mening nödvändigt med insatser från samhällets sida, vilka är offensiva och framtidsinriktade med syfte att förbättra infrastruktur, utveckla arbetsmarknad och investeringsvilja från företagen. Det är hög tid att nu lägga ett kraftfullt regionalpolitiskt inriktat infrastrukturpaket. En sådan inriktning motverkar att arbetslösheten snabbt stiger. Eller med andra ord – Använd statens medel till långsiktiga, utvecklande åtgärder i stället för till kontant arbetslöshetsunderstöd och ej produktiva beredskapsåtgärder.

Speciell uppmärksamhet måste härutöver riktas på kvinnornas arbetsmarknad i utsatta områden. De rationaliseringar som nu sker inom privata tjänstesektorn och i kommuner och landsting friställer i hög utsträckning kvinnlig arbetskraft.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag fråga industriministern:

Vilka infrastrukturella insatser är regeringen beredd att vidta för att motverka en ökande arbetslöshet och en sämre fungerande arbetsmarknad i framför allt områden utanför de stora tätorterna?

den 9 januari

1990/91:121 av *Rosa Östh* (c) till socialministern om kostnadsskyddet vid sjukresor:

Effekterna av skatteomläggningen börjar allt mer göra sig gällande. Det torde ha varit väl känt att övervältringen från inkomstskatt till indirekt beskattning innebär risker för att "fel" grupper drabbas. Det gäller skatter på boende, resor, mat m.m. Regeringen har sagt att utvecklingen skall följas.

Det finns emellertid vissa effekter, där orimligheten är så uppenbar, att en ändring av reglerna krävs omgående. Jag avser här sjukresorna, där det visat

sig vilka helt oacceptabla följder som uppstår för den enskilde genom att denne blir ersättningsskyldig för hela momsbeloppet. De som hårdast drabbas blir givetvis de som är tvingade till många sjukresor för rehabilitering, dialysbehandling osv.

I det fall från Enköping som redovisats i pressen och som rör en 13-årig pojke som skall rehabiliteras efter en hjärnsjukdom, handlar det för familjen om en merkostnad på 200 kr. per dag och 4 400 kr. per månad jämfört med vad som gällde före årsskiftet. Ändå är det i detta fall inte fråga om ett "glesbygdsproblem" i egentlig mening. I många områden i Sverige torde effekterna av moms på sjukresor bli det mångdubbla.

Min fråga till statsrådet är:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att den enskildes kostnadsskydd vid sjukresor snabbt skall kunna återställas till acceptabel nivå?

den 10 januari

1990/91:122 av *Gudrun Schyman* (v) till statsrådet Anita Gradin om framtida svensk vapenexport:

Debatten om den svenska vapenexporten har varit livlig. Det är bra, och visar att många anser att denna problematiska fråga är viktig. Under senare år har två större offentliga utredningar gjorts om den svenska vapenexporten. Det är dels medborgarkommissionens utredning (SOU 1988:15) och dels den parlamentariska utredningen Utlandssamverkan på krigsmaterialområdet (SOU 1989:102).

Efter att dessa utredningar avslutats har debatten om den svenska vapenexporten fortsatt. Nya "affärer" har uppdagats och Bofors har fällts för vapensmuggling. Inte minst inom regeringspartiet har debatten i denna viktiga fråga varit intensiv. Det visade sig tydligt på SAPs kongress i september 1990.

På SAP-kongressen beslutades att partiet skulle verka för ytterligare skärpningar av vapenexportlagstiftningen och dess tillämpning.

Kongressen beslutade att de fyra riktlinjerna för vapenexporten skall lagfästas. Det vill säga att vapenexport inte "ska" (förut hette det "bör") beviljas till stat som är indragen i väpnad konflikt med annan stat, som har inre väpnade oroligheter, som riskerar att dras in i väpnad konflikt eller som kan tänkas använda materielen för att undertrycka de mänskliga rättigheterna. Dessutom beslöt kongressen att tillfoga ytterligare en riktlinje, att krigsmaterial "inte skall kunna säljas till stat med militära styrkor som är engagerade i stridshandling utanför det egna territoriet, eller som hålls kvar där, efter det att striderna upphört".

Detta viktiga beslut har av utrikeshandelsministern vid en frågestund i riksdagen den 13 november i år beskrivits som ett "uttalande som gjordes på den socialdemokratiska partikongressen".

Nu arbetar man inom utrikesdepartementets handelsavdelning (UD-H) på att ta fram en proposition om den framtida svenska vapenexportpolitiken. Tidsplanen för regeringens propositionsskrivande var fram till SAP-kongressen att propositionen skulle kunna lämnas till lagrådet i januari 1991

och till riksdagen i mars 1991. Tanken var då att de nya bestämmelserna skulle vinna laga kraft från den 1 juli 1991.

Men nu säger KMI att beslutet från SAP-kongressen kan kullkasta hela tidsplanen. KMI uppger att det kanske inte kan bli något beslut alls under vårriksdagen 1991. Det är inte bra. Jag menar att det är viktigt att propositionen läggs fram på riksdagens bord för beslut under vårriksdagen 1991.

Den huvudsakliga förändringen i direktiven till propositionen är de beslut som fattades på den socialdemokratiska kongressen.

Frågan om att lagfästa riktlinjerna har redan utretts av både medborgarkommissionen och den parlamentariska utredningen. Därför kan man utgå från de förslag till proposition som redan föreligger hos KMI. I det förslaget kan sedan inarbetas beslutet från SAP-kongressen om att riktlinjerna skall lagfästas.

Övriga förändringar som måste till, är främst att "samarbetsavtal" skall jämställas med övrig export av krigsmaterial, samt att det i fortsättningen skall stå "ska" i stället för "bör" vad gäller tillämpningen av riktlinjerna.

Det behövs inget vidare utredande, vilket också framhålls av KMI som själva säger att det redan finns tillräckligt utredningsunderlag.

Regeringen måste skynda på propositionsskrivandet så att den ursprungliga tidsplanen kan följas. Möjligen med en viss förskjutning av tidpunkten när ett färdigt förslag kan läggas på riksdagens bord. Det viktiga är att en proposition föreläggs riksdagen under vårriksdagen.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga utrikeshandelsministern:

1. Menar utrikeshandelsministern att beslutet som fattades av den socialdemokratiska partikongressen i vapenexportfrågan var ett "beslut" eller bara ett "uttalande"?
2. Kommer regeringen att följa beslutet som fattades på den socialdemokratiska partikongressen, och i propositionen föreslå att:
   - vapen producerade under samarbetsavtal med utländsk industri likställs med övrig export,
   - riktlinjerna utvidgas att också gälla stater med trupper utomlands som är eller har varit indragna i strid,
   - "bör" ersätts med "ska" i skrivningen om hur riktlinjerna skall hanteras av regeringen,
   - riktlinjerna skall lagfästas?
3. När kommer en proposition i krigsmaterialexportfrågan att föreläggas riksdagen?

9 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 18 december

1990/91:306 av *Hugo Andersson* (c) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om hjälp med livsmedel till de baltiska staterna:

Ingen i Sverige har kunnat undgå att nås av information om att det råder stor brist på livsmedel i Sovjetunionen och därmed hos våra grannar i Baltikum. Jag anser att vi från svensk sida snarast bör organisera katastrofbistånd med i första hand livsmedel för att hjälpa till med att minska den akuta krisen som livsmedelssituationen där innebär.

Vi gläds alla åt den demokratiseringsprocess som pågår i bl.a. Baltikum. Ett allvarligt hot mot denna är en ytterligare förvärring av livsmedelsbristen, med kanske "hungerkravaller" som följd.

Vi i Sverige har ett särskilt stort ansvar för att hjälpa och stödja våra grannar som bor på andra sidan Östersjön, 40 mil härifrån. Regeringen måste omgående starta detta arbete, gärna tillsammans med lantbrukets organisationer som har upparbetade kanaler till Baltikum.

Är biståndsministern beredd att ta initiativ som resulterar i att svenska livsmedel snarast kommer till våra grannar i Baltikum?

1990/91:307 av *Roland Larsson* (c) till statsrådet Göran Persson om frånvarouppgifter i skolbetyg:

Enligt förordningen om ändring i gymnasieförordningen (1987:743), utfärdad den 30 augusti 1990, skall i gymnasieelevers avgångsbetyg införas uppgift om elevens sammanlagda frånvaro under sista terminen.

Syftet med detta lär enligt vad som angivits vara att begränsa och förebygga ogiltig frånvaro.

En icke önskvärd konsekvens av detta kan bli att en elev som för övrigt haft låg frånvaro och gjort ett gott resultat under hela gymnasietiden, men drabbats av en längre tids sjukdom under slutterminen, "bestraffas" med att under hela sitt liv vid ansökan om arbete etc. i slutbetyget bära med sig en missvisande och negativ "information".

Jag vill därför till skolministern ställa följande fråga:

Avser statsrådet för att förebygga ogiltig frånvaro i stället införa frånvaroredovisning i de tidigare terminsbetygen?

den 20 december

1990/91:308 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till justitieministern om staten och den enskildes rätt:

Snart har tio år förflutit sedan bilhandlare Halvar Alvgards i Vimmerby tillvaro förändrades över en natt. Han anklagades för stora skattebedrägerier men blev efter flera års rättegångar helt frikänd. Hans ekonomiska förlust genom myndigheternas ingripande uppgår i dag till 2,6 milj.kr.

Alvgard nekades därefter ersättning för den förlust han lidit och blev till råga på allt dömd att betala statens rättegångskostnader på 120 000 kr. Detta är formellt möjligt enligt svensk lag men det hindrar inte att det både juridiskt – och moraliskt – kan resas en rad invändningar. Det är nu hög tid att regeringen använder sig av sin möjlighet att avskriva kravet.

Med anledning av ovanstående ber jag att få fråga:

Vilka åtgärder avser justitieministern vidta så att statens skadeståndskrav på Halvar Alvgard avskrives och liknande händelser inte upprepas i framtiden?

1990/91:309 av *Lennart Brunander* (c) till socialministern om kostnaderna för sjukresor:

Från den 1 januari 1991 blir resor dyrare i och med att 25 % moms läggs på priset. Bl.a. kommer sjukresor att bli väsentligt dyrare. Det är de ofta sjuka med låg inkomst och som bor långt ifrån sjukhus som drabbas särskilt av denna höjning. För en resa som i dag kostar 400 kr. betalar den sjuke 30 kr. Efter 1 januari kommer samma resa att kosta ca 480 kr. och den sjuke får då betala 110 kr. För en patient som behöver dialysbehandling, 3 ggr/vecka, ökar kostnaderna för varje resa med drygt 600 kr.

Enligt min mening bör denna grupp människor kompenseras för den fördyring som momsen medför av sjukresorna. Det bör åligga försäkringskassan att utbetala denna kompensation.

Min fråga till socialministern är följande:

Vilka åtgärder ämnar socialministern föreslå för att komma till rätta med skatteomläggningens negativa effekter för den som ofta är sjuk och har lång väg till sjukhus?

1990/91:310 av *Bertil Måbrink* (v) till utrikesministern om Baltikum:

Den process som påbörjats mellan de baltiska republikerna och regeringen i Moskva för att lösa de baltiska folkens krav på självständighet har haft stor betydelse. Det är viktigt att dessa förhandlingar/samtal kan fortsätta under fredliga former.

De senaste dagarnas händelser där sovjetisk militär övertagit vissa funktioner inger en viss oro. Det är viktigt att inte minst Sverige i denna situation agerar så att den inledda processen Baltikum–Moskva kan fortsätta utan att administrativa åtgärder vidtas.

Jag vill fråga utrikesministern:

Vilken bedömning gör regeringen av de senaste händelserna i Baltikum och vilka initiativ har regeringen tagit?

den 3 januari

1990/91:311 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till finansministern om visst kommunalt beslut om förlängd föräldraförsäkring:

Vid Malmö kommunfullmäktiges decembersammanträde 1990 beslutades på socialdemokratiskt initiativ att nu gällande av riksdagen antagen föräldraförsäkring skall förlängas med tre månader för berörda vilka bott minst ett år i kommunen.

Malmö kommun har ett budgetunderskott på 400 milj.kr. och nyligen erhölls på förmånliga villkor ett statligt lån på 600 milj.kr. i syfte att sanera stadens ekonomi. Att i ett sådant läge besluta om en ny dyrbar reform som

regeringen inte anser sig ha råd att genomföra vittnar om ekonomiskt lättsinne.

Dessutom är beslutet uppenbarligen i strid mot kommunal lagstiftning, vilket innebär att regeringen måste ge sitt godkännande innan beslutet om förlängd föräldraförsäkring kan genomföras i praktiken.

Vilka åtgärder är finansministern beredd att vidta med anledning av Malmö kommunfullmäktiges beslut att förlänga föräldraförsäkringen med tre månader?

den 4 januari

1990/91:312 av *Karin Israelsson* (c) till socialministern om moms på sjuktransporter med taxi:

I och med att moms genomförs på persontransporter från årsskiftet kommer det att innebära höga kostnadsökningar för de som har långa resor till en sjukvårdsinrättning. Hälso- och sjukvårdslagen slår ju fast att sjukvård skall ges till alla på lika villkor oavsett var man bor i landet. Så blir inte fallet om landsbygds- och glesbygdsbor skall betala moms på sina sjuktransporter som sker med taxi.

Är socialministern beredd att förändra dessa regler så att sjuktransporter med taxi inte momsbeläggs?

1990/91:313 av *Sören Norrby* (fp) till miljöministern om åtgärder mot buller:

Riksdagen beslöt nyligen med anledning bl.a. av en motion från folkpartiet liberalerna att begära skyndsamt förslag till en samlad aktionsplan mot buller. Jag utgår från att en sådan kommer att redovisas i regeringens aviserade miljöproposition i februari 1991 – inte minst med tanke på att buller är ett allvarligt miljöproblem som länge varit försummat.

I en motion som gav upphov till riksdagens beställning tog vi från folkpartiet liberalerna upp en rad olika typer av bullerfrågor som bl.a. berör trafik, bostäder och arbetsmiljöer. Det är utomordentligt angeläget att en aktionsplan har motsvarande bredd.

Mot denna bakgrund vill jag fråga miljöministern:

Kommer en aktionsplan mot buller i regeringens miljöproposition att ha den bredd som anges i riksdagsbeslutet?

den 7 januari

1990/91:314 av *Kristina Svensson* (s) till socialministern om statsbidraget till sjukresor med taxi:

Sjuka människor i glesbygd drabbas mycket hårt av prisökningar till följd av momsbeläggning av sjukresor med taxi. En person i norra Värmland betalade före årsskiftet 60 kr. i egenavgift för sjukresa Torsby–Karlstad tur och

retur. Resten av kostnaden, ca 1 000 kr., täcktes genom statsbidrag. Statsbidraget är inte justerat utan ligger 1991 på samma nivå som tidigare. Momspåslaget som tillkommit från den 1 januari 1991 ryms inte inom ersättningsnivån, eftersom taxiföretagen redan tidigare lagt sina priser så att de närmast varit identiska med den statliga ersättningsnivån. Patienten betalar alltså från januari 1991 själv 560 kr. för en sjukresa som under 1990 kostade 60 kr.

Vilka åtgärder ämnar socialministern vidta för att kompensera sjuka människor i glesbygd för den nya momsen och sjukresor med taxi?

1990/91:315 av *Pär Granstedt* (c) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om ökat stöd till de baltiska republikerna:

Situationen i Baltikum är mycket oroande. Det är viktigt att Sverige med all kraft visar sitt stöd till frihetssträvandena. Enbart diplomatiska markeringar räcker inte. Vi måste också utöka det konkreta stödet till de baltiska republikernas ekonomiska och politiska utveckling. Just nu finns det t.ex. anledning att pröva hur vi kan stödja strävandena i Lettland att bygga upp ny tryckeri- och redaktionskapacitet i stället för det som gick förlorat med ockupationen av Pressens Hus i Riga.

Vilka nya initiativ är biståndsministern beredd att ta för att utöka det svenska stödet till de baltiska republikerna, bl.a. för att bygga upp ny kapacitet för produktion av trycksaker.

den 8 januari

1990/91:316 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till utrikesministern om Myanmar:

Amnesty har uppmärksammat de brott mot mänskliga rättigheter, som pågår i Myanmar, som tidigare hette Burma. I Myanmar är det en militärregim, som styr landet och all opposition som över huvud taget förekommer kvävs med förtryckets alla till buds stående medel. Oppositionens ledare fängslas och torteras och även de människor som misstänks sympatisera med oppositionen utsätts för samma repressalier.

Amnesty känner till 300 samvetsfångar, men de tros kunna räknas i tusental. Vid demonstrationer har tusentals medborgare fått sätta livet till. Detta land med sin starka isolering mot omvärlden behöver internationell uppmärksamhet fokuserad på hur myndigheter och militär underlåter att upprätthålla mänskliga rättigheter.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga utrikesministern:

Vilken strategi har svensk utrikespolitik när det gäller Myanmar?

1990/91:317 av *Inger Koch* (m) till utrikesministern om Sverige och Eritreakonflikten:

Eritreafrågan har varit föremål för diskussion i riksdagen vid flera tillfällen under de senaste åren. I utrikesutskottets betänkande 1990/91:UU3 uttalade ett enhälligt utskott sitt stöd för en internationellt övervakad folkom-

röstning om Eritreas framtida status. Riksdagen biföll detta vid sin behandling av Eritreabetänkandet den 14 november 1990.

I ett memorandum från utrikesdepartementet framför regeringen åsikter som på vissa punkter helt avviker från riksdagens beslut.

Min fråga till utrikesministern är därför:

Vilken är Sveriges officiella hållning i Eritreakonflikten?

1990/91:318 av *Eva Goës* (mp) till kommunikationsministern om ett dotterbolag till vägverket:

Ett dotterbolag till vägverket håller på att bildas. Detta bolag skall tillföras medel från bensin- och kilometerskatten med 1:40 kr./l resp., 1:20 kr./mil, vilket beräknas ge en intäkt i storleksordningen 8 miljarder kr/år.

Från staten tillskjutes dessutom enligt förslag ett grundkapital på 5 miljarder kr.

Vid ett soliditetskrav på 20 % möjliggörs upplåning på kapitalmarknaden på upp till 20 miljarder kr.

Detta bedöms räcka till underhåll av det befintliga vägkapitalet och nödvändiga nyinvesteringar i det statliga vägnätet.

Det förutsätter då att staten avstår från avkastningskravet på sitt kapital under de första 4–5 åren.

Jag frågar Georg Andersson:

Hur avser kommunikationsministern att den demokratiska kontrollen skall ske av de skattemedel som föreslås överföras till bolaget?

den 9 januari

1990/91:319 av *Maria Leissner* (fp) till utrikesministern om Sverige och Eritrea:

Riksdagen biföll den 14 november förra året ett enhälligt betänkande om Eritrea, där riksdagen stödjer såväl principen om självbestämmande för Eritrea som förslaget om en internationellt övervakad folkomröstning om landets framtid. I ett memorandum daterat den 17 december 1990, dvs. en månad efter riksdagsbeslutet, avviker dock regeringens åsikter om Eritreakonflikten markant från riksdagens beslut.

Jag vill därför fråga utrikesministern huruvida det är riksdagsbetänkandet eller det nämnda memorandumet från UD som utgör Sveriges officiella inställning till Eritreakonflikten.

1990/91:320 av *Gudrun Schyman* (v) till socialministern om missbruket av anabola steroider m.m:

Missbruk av anabola steroider och andra hormonpreparat är ett växande problem som sprider sig långt utanför idrottens värld. Det finns en omfattande svart marknad, med stora penningsummor i omlopp, och det finns ett omfattande missbruk som skapar lidande och skördar dödsoffer.

Som ett led för att komma till rätta med problemen efterlyser man nu klara politiska ställningstaganden, där det framgår att hanteringen av dessa preparat, i de fall där det inte finns en medicinsk anledning, är otillåten verksamhet.

Min fråga är:

Tänker socialministern vidta några åtgärder för att förhindra missbruk av anabola steroider och liknande preparat?

1990/91:321 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern om tillgången till infusionslösningar:

I fred har Sverige ett behov av ca 12 000–13 000 liter infusionslösningar per dygn. I krig räknar man med ett behov om minst 75 000–100 000 liter per dygn. Vid en avspärrning kan man vid fyra sjukhusapotek och vid anläggningar i Stockholm och Matfors ställa om sin fredstida produktion till tillverkning av infusionslösningar så att en del av det extra behovet tillgodoses.

Enligt uppgift skall nu tillverkningen av Matforsfabrikens sortiment av företagsekonomiska skäl flyttas utomlands. Därmed försvinner fabriken i Matfors som är en betydande resurs för tillverkning av infusionslösningar under tillstånd av avspärrning och/eller krig.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga socialministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att garantera fullgod tillgång till infusionslösningar inom Sverige?

1990/91:322 av *Elving Andersson* (c) till socialministern om sjukresor med taxi:

Genom den utvidgade momsen från årsskiftet har bl.a. sjukresor med taxi blivit kraftigt fördyrade, vilket på ett orimligt sätt drabbar många berörda. Vissa patientgrupper drabbas av kostnadsökningar med 1 000-tals kronor, ja i vissa fall med 10 000-tals kronor. Det gäller t.ex. patienter som måste genomgå dialysbehandling flera gånger per vecka och som är hänvisade till taxi för sina sjukresor. Många är dessutom låginkomsttagare eller pensionärer och tjänar därför inget, eller mycket litet, på skatteomläggningen i form av sänkta marginalskatter.

Både riksförsäkringsverket och socialdepartementet har hittills avvisat krav på kompensation för dessa kraftigt höjda resekostnader.

Att sjuka människor skall tvingas betala tusentals kronor mer i resekostnader för livsuppehållande vård är upprörande.

Med anledning av detta vill jag fråga socialministern:

Är socialministern beredd att omedelbart vidta åtgärder så att inte sjukresor med taxi drabbas av kostnadsökningar till följd av skatteomläggningen?

den 10 januari

1990/91:323 av *Gullan Lindblad* (m) till statsrådet Maj-Lis Lööw om baltiska vapenvägrare som befinner sig i Sverige:

Av en artikel i Svenska Dagbladet den 9 januari framgår att det i Sverige för närvarande finns ett antal baltiska värnpliktsvägrare av vilka minst ett tiotal hotas av avvisning.

Esterna i Sverige har i brev till statsministern vädjat om att utvecklingen i Baltikum åtminstone bör avvaktas innan de unga männen avvisas.

Min fråga är:

Avser invandrarministern att verka för att de baltiska värnpliktsvägrarna får stanna i Sverige eller åtminstone avvakta utvecklingen i Baltikum?

1990/91:324 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till socialministern om ökad information om hälsoriskerna av tobaksrökning:

Den senaste statistiken från socialstyrelsens cancerregister visar att antalet lungcancerfall bland unga kvinnor ökat med 10 % åren 1986–87.

Denna ökningstakt väntas hålla i sig under 1990-talet.

Det är alarmerande att speciellt unga kvinnor i större utsträckning börjar röka och röker medan rökningsfrekvensen minskar bland män.

60 % av kvinnor mellan 18 och 29 år uppges vara rökare.

Under hänvisning till vad som ovan anförts ber jag att till socialministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser socialministern vidta för att på effektivast möjliga sätt informera unga kvinnor om de allvarliga hälsorisker som rökning innebär?

10 § Kammaren åtskildes kl. 12.12.

Förhandlingarnas leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. anf. 15 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 10 januari

Välkomstord 1
Talmannen
1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen 1
2 § Avsägelser 1
3 § Överlämnande av kommittéberättelsen 2
Justitieminister Laila Freivalds (s)
4 § Överlämnande av budgetpropositionen 2
Finansminister Allan Larsson (s)
Debatt
Talmannen
Finansminister Allan Larsson (s)
Carl Bildt (m)
Bengt Westerberg (fp)
Olof Johansson (c)
Lars Werner (v)
Claes Roxbergh (mp)
5 § Justering av protokoll 32
6 § Hänvisning av ärende till utskott 33
7 § Bordläggning 33
8 § Anmälan om interpellationer
1990/91:118 av Rosa Östh (c) om barnen i Rumänien 34
1990/91:119 av Karin Starrin (c) om ökad sysselsättning i Gävleborgs län 34
1990/91:120 av Börje Hörnlund (c) om regionalt inriktade infrastrukturella insatser 35
1990/91:121 av Rosa Östh (c) om kostnadsskyddet vid sjukresor 37
1990/91:122 av Gudrun Schyman (v) om framtida svensk vapenexport 38
9 § Anmälan om frågor
1990/91:306 av Hugo Andersson (c) om hjälp med livsmedel till de baltiska staterna 39
1990/91:307 av Roland Larsson (c) om frånvarouppgifter i skolbetyg 40
1990/91:308 av Elisabeth Fleetwood (m) om staten och den enskildes rätt 40
1990/91:309 av Lennart Brunander (c) om kostnaderna för sjukresor 41
1990/91:310 av Bertil Måbrink (v) om Baltikum 41
1990/91:311 av Sten Andersson i Malmö (m) om visst kommunalt beslut om förlängd föräldraförsäkring 41

1990/91:312 av Karin Israelsson (c) om moms på sjuktransporter med taxi 42
1990/91:313 av Sören Norrby (fp) om åtgärder mot buller. . . . 42
1990/91:314 av Kristina Svensson (s) om statsbidraget till sjukresor med taxi 42
1990/91:315 av Pär Granstedt (c) om ökat stöd till de baltiska republikerna 43
1990/91:316 av Ragnhild Pohanka (mp) om Myanmar. 43
1990/91:317 av Inger Koch (m) om Sverige och Eritreakonflikten. 43
1990/91:318 av Eva Goës (mp) om ett dotterbolag till vägverket 44
1990/91:319 av Maria Leissner (fp) om Sverige och Eritrea. . . 44
1990/91:320 av Gudrun Schyman (v) om missbruket av anabola steroider m.m. 44
1990/91:321 av Barbro Westerholm (fp) om tillgången till infusionslösningar 45
1990/91:322 av Elving Andersson (c) om sjukresor med taxi . . 45
1990/91:323 av Gullan Lindblad (m) om baltiska vapenvägrare som befinner sig i Sverige 45
1990/91:324 av Elisabeth Fleetwood (m) om ökad information om hälsoriskerna av tobaksrökning 46

gotab 97629, Stockholm 1991